Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…1921 оной …21-hээ гарана | № 93 (16316) | 1983 оной апрелиин 21, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

АГУУЕХЭ ҮҮСХЭЛЭЙ ТУГ ДОРО

РЕСПУБЛИКА ДОТОР ҮНГЭРГЭГДЭҺЭН КОММУНИС СУББОТНИГОЙ ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

Ленинэй түрэhөөр
…эй ойн хүндэлэлдэ
…, энэ жэлэй апре-
…Үдэ коммунис суб-
…үнгэргэхэ гэhэн Мос-
…түрүү предприятинуу-
…hан патриотическа
…манай республикын
…нэгэн дуугаар дэм-
…байна.
…Үдэ городто, мүн
…нуудта субботниг-
…хэ болон тэрэниие
…штабууд, тиихэдэ
…канска штаб эмхид-
…эн.
…эй XXVI съездын,
…ЦК-гай майн, но-
…(1982 он) Пленумүү-
…хэбэринүүдые бэе-
…түлөө, мүн респуб-
…байгуулагдаhаар 60
…до нэрэтэй солотой-
…лдэхын түлөө ажа-
…н политическэ ехэ
…н оршон байдал-
…субботнигто бэлэд-
…рэhэн байна.
…тнигто бэлэдхэлэй
…байха үедэ ниитэ-по-
…ехэ хүдэлмэри
…гаа. Агитаторнуудай,
…форматорнуудай бо-
…олониитэдэ мэдээсэл
…ха хэрэгсэлнүүдэй
…ябуулга эдэбхижэhэн
…Хаа хаанагүй харуу-
…агуулха агитаци шэ-
…эн зэргэтэй.
…унис субботник ха-
…манай ороной ажабай-
…дусгаар ёho заншал
…Энэ хадаа агууехэ
…дурасхаалда зорюу-
…, Коммунис суббот-
…хай В. И. Ленин «Агуу-
…үсхэл» гэhэн статья до-
…нихэдээ: «Бидэ эндэ
…ие байгуулалтын нэгэ
…хала шатыень хара-
…hа заахан бэлэй.
…ботнигто хабаадажа
…мүнгэн социально-со-
…олон бусад шухала
…нуудэй барилгада зо-
…даха байна. Жэшээнь,
…оhоо 1982 он болотор
…нигто хабаадажа, ажал-
…оронон салин хүл-
…хибүүдэй хэдэн арбаад
…, hургуулинууд,
…Удын Советскэ рай-
…олклиникэ. Нижне-
…ск поселогто нарайлал-
…эн баригдаhан. Мүнөө
…Үдэлэ нарайлалгын гэр
…ложо байна.
…бликын промышленна
…риятинуудта, транспорт
…барилга дээрэ, колхоз
…хозуудта, эмхи зургаа-
…субботнигто зорюу-
…эн суглаанууд болоо
…нээ хабаадагшад суб-
…ой үдэр габшагайгаар
…ээ, ажалай бүтээсэ
…дээшэлүүлхэ, хүдэлмэ-
…рнаг үрэ болон шана-
…дээшэлүүлхэ талаар
…үүлые абаа hэн.
…инэй орденто Улаан-
…ЛВРЗ-гэй, авиационно,
…бүтээлгын, судна бү-
…, хүүргэнүүдэй түмэр
…лнуудэй, «Бурятферм-
…заводуудай. Зэдын
…рам-молибденэй, Улаан-
…нарин сэмбын, Бу-
…мебель бүтээлгын, мо-
…босоруулгын комбина-
…БАМ-ай Буряадай
…hалбаринуудай, олон
…болон совхозуудай,
…зургаануудай коллек-
…субботнигто ехэ эм-
…гээр бэлэдхэл хээ
…субботнигой эхилхын урда
…ажалша олон коллек-
…саг зуурын митинг-
…үнгэргэгдөө. Тэндэ үй-
…эриин түрүүшүүл энэ
…ажалай эгээл ехэ бү-
…түйлахa, эрхим hайнаар
…, имагтал эрхим ша-
…продукци алмаhан,
…эд болон матери-
…даар үйлэдбэрилэн гар-
…шухала гэжэ өөhэдын-
…коллективүүдые уряал-
…байна.
…аан Үдын авиационно за-
…субботник эмхитэйгээр
…эгдэбэ. Олон инженер-
…, техникүүд, алба хааг-
…станок болон верстагуу-
…даргэлэ жагсан ажал-
…«Субботнигой үдэр түс
…ой коллектив «Белка-4»
…хубсаhа угаадаг 350
…ина, 10 комплект ме-

бель болон соёлой-ажаhуудалай хэрэглэмжын олон янзын эд бараа гаргаhан байна. Коммунистнууд В. Ю. Бархоткиной, С. А. Казаковой хүтэлбэрилдэг бригаданууд, мүн бусад олон хүнүүд 8 часай даабарине 6 час соо дүүргэжэ шадаа. Табан жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхэ гэhэн уряатай республиканска мүрысөөе үүсхэгшэ токарь В. Е. Анпилогов мүнөө 1984 оной түсэбэй тоосоогоор ажаллажа байха зуураа, энэ үдэр 1,5 нормо дүүргэhэн байна бшуу.

Ленинэй орденто локомотив-вагон заhабарилгын заводой хэдэн мянган хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба алба хаагшад коммунис субботнигто ажаллахаар гараа.

Энэ заводой электро-хабсаргагша, КПСС-эй обкомой гэшүүн, СССР-эй Зам харилсаанай министерствын социалис мүрысөөнэй отличник алдартай Н. Ж. Бурцев митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, «В. И. Ленинэй түрэhэн үдэрэй хүндэлэлдэ түлөөhэгүйгоор ажалладаг болоhон ушар мүнөө үе сагай hайн hайхан шэнжэ шанар мүн. Бидэ Эхэ ороноо өөhэдынгөө ажалша гараар бэхижүүлжэ байhандаа омогорхонобди. Субботнигой үдэр эрхим дээдэ ажалай бүтээсэ түйлахые бүхы нүхэдөө уряалнаб» гэhэн байна.

Энэ заводой барилгада түрүүшын үдэрhөө хүдэлжэ эхилhэн ажалай ветерануул өөhэдынгөө арюун сэдьхэлэй уряагаар субботнигто хабаадалсахаа ерэhэн байна. Инструментальна цехтэ Социалис Ажалай Герой, Улаан-Үдэ городой хүндэтэ эрхэтэн токарь Б. З. Поздеев, Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай болон «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденуудтай Е. Г. Курочкин хүдэлөө. Ажалай ветерануул А. А. Голиков, С. Г. Попов, А. А. Комиссаров, А. Ф. Гончарова болон бусад олон нүхэд баhал урдань хүдэлжэ байhан газартаа ажаллаа hэн. Тэрэ субботнигой үдэр бүхыдөө 300 гаран пенсионер, заводой ветерануул ажаллаhан байна.

Ажалай энэ hайндэртэ нүхэд Тоцкий, Гаврилов, Рабданов, Мантыков болон бусадай хүдэлмэришэн бүлэнүүдэй бүгэдөөрэн ерэжэ хүдэлhэн ушар ехэ магтаалда хүртэмөөр. Тэрэ үдэр заводой ветерануул эгэшэ дүүнэр Маргарита ба Вера Константиновна Топскаянууд ажаллахаар ерээ. Тэдэнтэй хамта хоёр аха дүүнэрынь Юрий ба Виктор хүдэлэлсэhэн байна. Түс субботнигто энэ айлай юhэн хүн заводто ерээ.

Аппаратна цехэй электрослесарьнуудэй Юрий Топскиин хүтэлбэрилдэг бригада нэгэ электровоз, нэгэ тепловозой секциие заhабарилаа.

Локомотив-вагон заhабарилгын заводой коллектив нэгэ халаанай туршада 130 мянган түхэригэй товарна продукци бүтээн гаргаа. Эндэ ТЭ-3 тепловозой секци, тепловозой 12 паар моор заhабарилагдаа, 11 тонно үнгэтэ металлай шудхалаа, 4,2 мянган тормозой колодко хэгдээ, 7 мянган түхэригэй арадай үргэн хэрэглэлэй эд бараан үйлэдбэрилэгдөө. Түс заводой коллектив табан жэлэй жасада 17 мянга гаран түхэриг оруулhан байна.

Хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой хүдэлмэрилэгшэд табан жэлэй жасада өөhэдынгөө хубита болгон, 5 мянга гаран түхэриг оруулаа. Тэдэнэр 90 тонно шэгнүүртэй хүүргэнүүдэй хэрэгсэлнүүдые гаргаhан, 60 метр утатай хүүргын хэрэгсэлнүүдые аха дүү Вьетнам орондо эльгээхээр бэлэн болгоhон байха юм.

Республикын түрүү предприятинуудай нэгэндэ — Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадта субботнигой үдэр ёhотойл ажалай hайндэр болобо. Коммунис бригадануудай дуунай зэдэлээн соо комбинадай бүхы цехүүдтэ субботник эхилhэн байна. Энэ коллектив 800 мянга гаран түхэригэй продукци үйлэдбэрилөө. 30 тонно ноohон угаагдаа, 5 мянган дүрбэлжэн метр шахуу бүд нэхэгдээ.

«Бурятферммаш» нэгэдэлэй коллективэй 900 гаран гэшүүд хүдэлмэридөө гараа. Тэдэнэр тэрэ үдэр тэжээл бутаруулдаг ИРТ-165 түхэлэй найман түхеэрэлгэ бүтээhэн, 5 мянган түхэригэй бусад элдэб зүйлнүүдые гаргаhан байха юм.

Субботнигой үдэр гансахан Улаан-Үдэ городой предприятинууд 2 миллион гаран түхэригэй промышленна продукци бүтээн гаргажа, табан жэлэй жасада 287 мянга шахуу түхэриг оруулба.

«Забайкаллес» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй коллектив субботнигой үдэрэй ажалай hайндэртэ олон мянгаараа гараа hэн. Буряадай мебель бүтээлгын, модо болбосоруулгын комбинадай СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Ф. Н. Кручининагай хүтэлбэрилдэг модо хюрөөдэгшэдэй бригада апрелиин 16-да мянга гаран кубометр модо хэм хэмжүүрэрнь тайран хюрөөдэhэн байна. Модо болбосоруулгын цехэй хүдэлмэришэд түс түстаа 40 кубометр хайрсагай хабтагайнуудые, мебель болохо зүйлнүүдые хюрөөдөө. Тиихэдэ модо хюрөөдэдэг цехэйхид 500 кубометр модо, хюрөөдэмэл материал, 120 кубометр технологическа зомгооhо бэлдэhэн байна. Субботнигой үдэр энэ комбинадта 45 мянган түхэригэй продукци гаргагдаа.

Баргажанай леспромхозой В. И. Тормозовой хүтэлбэрилдэг модо бэлэдхэгшэдэй түрүү бригада үдэрэйнгөө даабарине 126 процент дүүргэээ. Дээдэ-Үдын леспромхозой В. Квашнинай, Ю. Красотенкын, А. Очировай, Д. Лудановай, модо зөөдэг жолоошод Р. Балдоржиевай ба С. Арефьевэй бригаданууд субботнигой үдэр онсо шалгарhан жэшээтэй.

Республикын модо болбосоруулгын промышленностиин предприятинууд бүхы дээрээ 400 мянга гаран түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилhэн, 10 мянган кубометр модо ой тайгаhаа зөөhэн, 2,5 мянган кубометр хюрөөдэмэл модо гаргаhан, 13 мянган түхэригэй мебель бүтээhэн байна бшуу.

СССР-эй 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадта коммунис субботник угаа эмхитэйгээр үнгэрөө. Олон 4 мянган түхэригэй товарна продукци гаргагдаhан, 6,5 мянган түхэригэй барилга-хабсаралтын хүдэлмэри хэгдэhэн, 18,5 мянган тонно ашаан зөөгдэhэн байха юм. Түс комбинадай коллективhээ табан жэлэй жасада 10 мянга гаран түхэриг мүнгэн оробо.

«Главбурстрой» барилгашадай коллективүүд эмхитэй hайнаар ажаллаhан байна. Улаан-Үдэ хотодо, тэрэ тоодо 41-дэхи, 42-дохи, 46-дахи, 47-дохи кварталнуудта гэр байра барилга дээрэ, Борсоевой нэрэмжэтэ үйлсөөр худалдаа наймаанай байрын, олон дабхар гостиницын, уhаар хангалгын объект ба уhа сэбэрлэлгын түхеэрэлгын хоёрдохи ээлжээнэй барилга дээрэ тэдэнэр хүдэлмэрилөө.

Улаан-Үдын гэр барилгын комбинадай хүдэлмэрилэгшэд 9 мянган түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилhэн, 170 кубометр хабсаргагдамал түмэр-бетон бэлдэhэн байна. Нүхэд М. А. Люц, В. Н. Кулинец ба В. И. Тресскинэй бригаданууд 1920 дүрбэлжэн метр хана жэгдэлэн штукатурдаа. А. Н. Соковой болон А. Д. Челондаевай бригаданuудай жэшээгээр комбинадай олохон хүдэлмэрилэгшэд арьбалагдаhан металлаараа аранга ба бусад зүйлнүүдые бүтээгээ.

«Жилгражданстрой» трестын олонхи бригаданууд болон участогууд энэ үдэр дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэв. Энэнь коллективэй эбтэй hайн ажалай, хүтэлбэрилэгшэдэй, партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай зүгhөө субботнигые hайнаар эмхидхэhэнэй үрэ дүн болоно.

«Главбурстройн» коллектив 115 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри дүүргэhэн, дүн хамта 58 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилhэн байна. Олохон барилгашад шэн габьяатайгаар ажаллаа. СССР-эй Верховно Соведэй депутат нүхэр Л. Н. Кузнецовагай хүтэлбэрилдэг штукатур-шэрдэгшэдэй бригада, тэрэшэлэн нүхэд С. Н. Шимолина ба Г. А. Алексеева гэгшэдэй штукатур-шэрдэгшэдэй бригаданууд халаанай даабарине 118—120 процентээр, эрхим шанартайгаар дүүргэhэн байна. Барилгашад табан жэлэй жасада 29 мянганhаа дээшэ түхэриг оруулаа.

«Нижнеангарсктрансстрой» трестын hалбаринуудтахи олохон коллективүүд эмхидхэлэй гайхамшагта жэшээ харуулаа. Трест дотор бүхыдөө 141 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэгдэhэн байна. Ленинскэ комсомолой шангай лауреадууд В. П. Бритиков ба А. И. Бондарнин бригаданууд үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулаа.

«Нижнеангарсктрансстрой» трестын гурбан участок алмагдаhан түүхэй эдээр хүдэлhэн байна.

«БАМтоннельстрой» управлениин коллективүүдтэ субботнигой үдэр ажалай үндэр бүтээсэ түйлагдаа. Ашаглалгада оруулагдаха тоннельдэ 700-haa дээшэ хүн хүдэлжэ, 120 кубометр бетон шудхаhан байна. Оньhожоруулагдамал 138-дахи колонныя коллектив, «ЛенинградБАМстройн» ПМК-гай олохон бригаданууд болон оньhожоруулагдамал 137-дохи колонныя коллектив барандаа алмагдаhан түлишөөр хүдэлөө.

Эстониин, Литвагай, Латвиин, Белоруссиин барилгашадай коллективүүд ехэ зоригжолтойгоор ажаллаа.

«Улан - Удэтрансстрой» трестын олохон бригаданууд аэровокзалай барилга дээрэ ажалай эрхим шанар ба үндэр бүтээсэ харуулаа. Үдэр бури, тэрэ тоодо апрелиин 16-да бригадир нүхэр М. П. Соловьевой толгойлдог метро баригшадай бригада түс барилга дээрэ үндэр дүнгүүдые түйлаа.

Түмэр замай Буряадай участогта бүхыдөө 15 мянга шахуу хүн коммунис субботнигто хабаадаhан байна.

«Улаан субботын» урдатаа Гусиноозерско ГРЭС-тэ ехэ үйлэ хэрэг болоо. Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө мүрысэhэн коллектив 18 миллиард киловатт-час электрын элшэ хүсэ гаргажа, субботнигой үдэр 19-дэхи миллиардын тоосоогоор хүдэлөө.

Гусиноозерско ГРЭС-ые барижа байhан ажалша коллективүүд 34 кубометр хирпиисэ ябтаган табиhан, 55 кубометр бетон hуулгаhан, 15 тонно түмэр хэрэгсэлнүүдые хабсаргаhан байна. Жолоошод 700 тонно ашаа зөөгөө. Бетон шэнгэрүүлдэг узелай коллектив 42 кубометр бетон бэлдэбэ. Бүхы дээрээ 22,5 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө, табан жэлэй жасада ГРЭС-ые барижа байгшад 1580 түхэриг оруулаа.

Ажалай hайндэр Гусиноозерско шахтада габшагайгаар үнгэрбэ. Жэшээнь, В. С. Можаровай хүтэлбэрилhэн бригада 710 тонно нүүрhэ малтаа, В. Я. Бодяк, А. Н. Якунич, Г. М. Ситников болон бусадай ударидаhан экскаваторнуудай экипажнууд Колбоолжоной уурхайда шалгараа. Бүхыдөө Гусиноозерско шахтынхид энэ үдэрэй туршада 1000 тонно нүүрhэ олзоборилоо. Энэнь хараалагдаhан нормоhоо холо үлүү болоно.

Субботнигой үдэр М. И. Калининай нэрэмжэтэ Улаан-Үдын локомотивна деподо 5 электровоз, 2 тепловоз, 1 электропоезд заhабарилагдаhан, 210 локомотивна бригада алмаhан, арьбалhан электрын элшэ хүсэн болон түлишэ дээрэ хүдэлhэн байна.

Зүүн Сибириин түмэр замай Улаан-Үдын отделениин элдэб hалбариин коллективүүд 20 мянга гаран түхэриг табан жэлэй жасада оруулба.

Республикын бусад түмэр замшадтал адли, «Нижнеангарсктрансстрой» трестын саг зуура ашаглалга хэжэ байhан отделениин коллектив апрелиин 16-най үшөө болоодүй байхада, «улаан субботын» тоосоогоор хүдэлжэ эхилhэн байгаа. БАМ-ай ветеран тепловозой машинист, коммунист О. Д. Нестеров апрелиин 2-то поезд жолоодоhон байна. Тиигэжэ тэрэ гэрнүүдэй, мүн БАМ-ай барилгада хэрэглэгдэхэ олон зүйлнүүдые Северобайкальск станциhаа Шанэ Уоян станци хүрэтэр абаашаа. Машинист Верховскойн хүтэлбэрилhэн комсомол-залуушуулай локомотивна бригада удаадахи рейс энэл замаар жолоодоо.

Хойто-Байгалай түмэр замай отделениин 16 локомотивна бригада бүхэн субботнигой тоосоогоор нэгэ-нэгэ рейс бэелүүлhэн байна. Тэдэнэр бүхы дээрээ арадай ажахын 40 мянган тонно ашаа зөөгөө.

Буряадай транспортна управлениин 3 мянга гаран хүдэлмэришэд өөhэдынгөө гол ажал дээрэ ажаллаа. Жолоошод арадай ажахын 30 мянга гаран тонно ашаа, 150 мянгаад пассажирнуудые зөөhэн байна. Бүхыдөө 20 мянга гаран түхэриг табан жэлэй жасада оруулаа.

Колхоз, совхозуудта болон хүдөө ажахын бусад предприятинуудта Эдеэ хоолой программаар хараалагдаhан горитой хүдэлмэри дүүргэгдээ. Малшад ажал дээрээ хүдэлөө. Таряашад наг шэбхэ ба минеральна үтэгжүүлгэ поди болон нуга сабшалан дээрэ горитойгоор гаргаа, hолоомо суглуулжа hүрилөө, hургаагуудые бэлдээ. Нуга сабшалан сэбэрлэхэ, уhалха, хорёолхо, техникэ, паринуудые, полевой стануудые заhабарилха горитой ажал хэгдэhэн байна. Субботнигые хүдөө нютагуудта бэелүүлхэ хэрэгтэ олон предприяти, эмхи зургаануудай коллективүүд эдэбхитэйгээр хабаадалсаба.

Мухар-Шэбэрэй, Загарайн, Хориин болон бусад районуудай колхоз, совхозуудта субботник эгээн эмхитэйгээр үнгэргэгдөө.

Үйлэдбэриин олон коллективүүд, тэрэ тоодо прибор бүтээлгын нэгэдэлэй, судна бүтээлгын, Тимлюйн цементнэ, «Электромашина» заводуудай, «Главбурстройн» элдэб hалбаринуудай, БАМ-ай Буряадай участогай, «Востоксибуголь» нэгэдэлэй 3-дахи автобазын болон бусад олон предприятинуудай хүдэлмэришэд субботнигой үдэр арьбалhан түүхэй эд, түлишэ, электрын элшэ хүсэ хэрэглэн ажаллаhан байна. 786 цех, халаан, участок, бригада, 21 мянган ажалшан арьбалhан түүхэй эд болон түлишэ дээрээ хүдэлбэ.

Һуралсалай эмхи зургаануудай багшанар, студентнэр ба hурагшад хото город болон тосхон hуурингуудаа болбосон түхэлтэй болгохо хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадаа. Хабарай урин дулаан энэ үдэрэй туршада хото городууд болон тосхон hууринууд сэбэр гоё болгогдобо. Республика доторнай ажалай габшагай үдэр ехэ hайндэр мэтээр үнгэрөө.

Бүхыдөө республикымнай 523 мянга гаран хүн коммунис субботнигто хабаадаба. Энэ үдэр 3 миллион түхэригhөө үлүү сэнтэй промышленна продукци үйлэдбэрилэгдэhэн, 900 мянга гаран түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри дүүргэгдэhэн байна. 970 мянган түхэриг табан жэлэй жасада оруулагдаа.

Коммунис субботник республика доторнай ажалай болон хани барисаанай hайндэр мэтээр үнгэржэ, совет патриотизмын амидаралта хүсые, элдэб наци болон арад үндэhэтэдэй түлөөлэгшэдэй түрэл Коммунис партияа, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедые нягтаар тойрон жагсалгын эбдэршэгүй нэгэдэл болон бата жэгсаалые гэршэлэн харуулба. КПСС-эй XXVI съездын, партиин ЦК-гай майн болон ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэбтэ даабаринууд болон социалис уялгануудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ талаар ажалшадай ажалай ба ниитэ-политическэ эдэбхиин улам ургажа байhые субботнигой дүнгүүд эли бодоор харуулаа.

В. БИРЮКОВ.
КПСС-эй обкомой секретарь.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛ

В. И. Ленинэй түрэhөөр 113 жэлэй ойн хүндэлэлдэ эмхидхэгдэhэн коммунис субботник республика доторнай коммунис ажалай hайндэр мэтээр үнгэрөө.

Агууехэ үүсхэлэй ёho заншалнуудай ёhoop «улаан субботын» үдэр республикымнай ажалшад эдэбхи ехэтэйгээр, түлөөhэгүйгөөр, габшагайгаар хүдэлhэн байна.

Коммунис субботнигто 523 мянганhаа дээшэ хүн гараа. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй жасада 970,8 мянган түхэриг оруулагдаа, тэрэ тоодо:

промышленна предприятинуудаар	325,5
барилгын эмхинүүдээр	175,8
транспортын предприятинуудаар	96,2
совхозууд ба гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудаар	161,4
колхозуудаар	74,4
бусад эмхи зургаануудаар, организацинуудаар	137,6

«Улаан субботын» үдэр промышленна предприятинууд 3,2 миллионhоо дээшэ түхэригэй товарна продукци үйлэдбэрилhэн байна.

1,6 мянган тонно нүүрhэн малтагдаа, барилгын 6,5 мянган кубометр модон бэлэдхэгдээ, хубсаhа угаадаг 350 машина, мянган электрочайник, 2,4 мянган электрокипятильник, 26,0 мянган түхэригэй мебель, 16 мянган хэhэг нэхэмэл гадар хубсаhан, 132 мянган түхэригэй оёмол зүйлнүүд болон бусад олон продукци үйлэдбэрилэгдэhэн байна.

Республикын барилгашад 833 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри бэелүүлбэ.

Республикын хото городуудые болон хүдөө нютагуудые болбосон түхэлтэй болгохо талаар ажалшад, hурагшад, студентнэр ехэ зоригжолтойгоор ажаллаа.

БУРЯАДАЙ АССР-эй СТАТИСТИЧЕСКЭ УПРАВЛЕНИ.

ТАРЯАШАДАЙ ХАБАРАЙ АЖАЛ ХЭРЭГҮҮД

…АСНОДАР. Кубаньда ку-…уза жэгдэ тарижа эхил-… Таряашад тарилгын хэдэн …ад комплекс полидо гаэ-…

…Хабарай ороohото урга-…нуудай таряалангай тал-… 10-haa дээшэ процен-… кукуруза эзэлдэг байhан… Энэ хабартаа кукурузын …алангые хахад миллион гектарта хүргэхэ гэжэ шиидхэгдээ. Энэнь хабарай ургамалнуудай таряалангай дүрбэнэй нэгэ хубинь болоно. Уhалагдадаг газар дээрэ ургуулагдадаг кукурузын плантаци хоёр шахуу дахин үргэдхэгдэхэнь.

ПОЛТАВА. Областиин тэжээл бэлэдхэгшэд нуга сабшалангай болон полиин ашагшэмые дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулна. Научно-үйлэдбэриин «Элита» гэжэ нэгэдэлэй мэргэжэлтэдэй заабаринуудай ёhoop полиёо элдүүрилнэ, үтэгжүүлгэ оруулна, ногоо тарина.

Участок бүхэнэй тодорхой онсо шэнжэнүүд, хүрьhэнэй бүридэл хараада абтадаг юм. Дурадхагдаhан агротехническэ аргануудые нарин сахяад байбал, нуга сабшалангай ургасые хэдэ дахин дээшэлүүлжэ болохо гэжэ туршалганууд харуулаа.

ТУЛА. «Луговской» совхозой механизаторнууд ороohото ургамалнуудые область дотороо эгээл түрүүлэн тарижа дүүргэбэ. Эндэхи таряалангай газар нэгэ бригадада даалгагданхай. Ажалаа шэнээр эмхидхэhэниинь журам бэхижүүлнэ.

Областиин бүхы колхоз, совхозуудта хамтын подряд нэбтэрүүлэгдэнэ.

ЧИМКЕНТ. Эндэхи таряашад барайгар тарижа захалба. Оньhожоруулагдамал бүхы комплекснууд шухала хэрэгтэй шэнэ техникээр сүм хангагданхай.

ТЕТРИ-ЦКАРО (Грузиин ССР). Энээнэй урда тээ нуга голнуудаар тарилга хэгдэжэ байhан haa, мүнөө хадын боори, ташалан газарта тарилга хэгдэнэ. Тетрицкаройско райондо нарядгүйгөөр хүдэлдэг оньhожоруулагдамал бригаданууд ажаллажа эхилээ.

Мүнөө үедэ республика дотор таряашадай бүхы коллективүүд хамтын подрядаар хүдэлдэг болоhо байнхай.

(ТАСС-ай корр.).

ТАСС ШЭНЭ ҺОНИН

Ю. В. АНДРОПОВ «ШПИГЕЛЬ» (ФРГ) ЖУРНАЛЫЕ ХЭБЛЭН ГАРГАГШАТАЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Ю. В. Андропов «Шпигель» журналые хэблэн гаргагша Р. Аугштайнтай апрелиин 19-дэ уулзажа, хөөрэлдэhэн байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туhалагша А. М. Александров, КПСС-эй ЦК-гай уласхоорондын мэдээсэлэй таhагые даагша Л. М. Замятин хөөрэлдөөндэ хабаадалсаба.

(ТАСС).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПАЛАТАНУУДАЙ КОМИССИНУУДТА

СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай транспортын ба хэлхээ холбооной талаар саг үргэлжын комиссинуудай хамтын заседани апрелиин 19-дэ Кремль соо болобо. Колхоз, совхозуудые районой түбүүдтэй транспортаар найдамтайгаар холбохо, ажахынууд хоорондын харгынуудые бариха талаар СССР-эй Эдеэ хоолой программын даабаринуудые дүүргэлгэдэ Белгородско болон Тамбовско областьнуудай бэелүүлдэг хүдэлмэри тухай асуудалые зүбшэн хэлсэhэн байгаа.

Арадай депутадуудай Соведүүд, ажахын зургаанууд харгы барилгын асуудалнуудта анхаралаа улам шангадхаха, хүдөөгэй районуудай автомобилиин харгынуудые hайнаар хангахын тула нөөсэнүүдые, арга боломжонуудые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ гэжэ элидхэлнүүд дотор, депутадуудай хэлэhэн үгэнүүд соо тэмдэглэгдээ. Жэшээнь, мүнөө үедэ Белгородско областьдо колхоз, совхозуудай түбэй буусануудай 83 процентнь районой түбүүдтэй хатуу хушалтатай харгынуудаар холбогдонхой. Харгы зам барилгада, hэльбэн заhабарилгада колхозуудые, предприятинуудые ба бусад эмхинүүдые хабаадуулгын hайн дүй дүршэлтэй болонхой. Тамбовско областьдо харгы барилгын эршэ дэлисэ ургаhан байна.

Гэхэтэй хамта нютагай ба ажахынууд хоорондын харгы замууд хангалтагүй hүлөөр хүгжөөгдэнхэй. Тэрэнэй ехэнхи хубиие техническэ талаарнь хангалга ашаа зөөлгын улам ургажа байгаа хэмжээнүүдтэ, агропромышленна комплексын предприятинуудые хангаха автотранспортые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэлгын эрилтэнүүдтэ гүйсэд харюусанагүй.

Шиидхэбэри баталагдан абтаа. Эльрүүлэгдэhэн дутуу дундануудые усадхаха, хүдөөгэй харгы замуудые хүгжөөхэ, тэдэниие харууhалха, заhабарилха, мүн харгы замай эмхинүүдые материалнуудаар, техникээр бүри гүйсэд дүүрэнээр хангаха дурадхалнууд тэрээн соо оруулагдаhан байна.

(ТАСС).

СОВЕТ СОЁЛОЙ ҺАЙНДЭР

СССР-эй Уран зурагай академи хадаа Эсэгэ ороной соёлой омогорхолынь, реализмын, арад зондоо шэн зоригтойгоор алба хэлгын hургуули болонхой. Апрелиин 19-дэ ССР Союзай Ехэ театрта болоhон баярай суглаан тэрэнэй 225 жэлэй ойдо зорюулагдаhан байна.

Соёлой, эрдэмэй ажал ябуулагшад, ажалшадай, партийна, совет, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд театрай залда суглараа. СССР-эй Уран зурагай академиин хүндэтэ гэшүүд, харин гүрэнүүдэй айлшад ойн баярые тэмдэглэхээ ерээ.

Нүхэд П. Н. Демичев, М. В. Зимянин, КПСС-эй ЦК-гай соёлой таhагые даагша В. Ф. Шауро, уран зурагай искусствын болон архитектурын элитэ уран шадабаритад, зохёохы ажалтанай холбоонуудай хүтэлбэрилэгшэд баярай суглаанай президиумдэ hуугаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй соёлой министр П. Н. Демичев элидхэл хэхэдээ, КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Совет правительствын үмэнэhөө академиин гэшүүдые, тэрэнэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдые, уран hайханай олониитын түлөөлэгшэдые амаршалаад, зохёохы ажалтай интеллигенциин үмэнэ ленинскэ партиин табиhан зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар шэнэ зохёохы амжалтануудые түйлахыень хүсэhэн байна.

Искусствын, социалис реализмын партийна ба арадай удха шэнжые хэлбэриншэгүйгөөр баримталха зуураа, СССР-эй Уран зурагай академи совет уран зурагай искусствада ехэ нүлөө үзүүлдэг, тэрэнэй хүгжэлтэдэ эдэбхитэйгээр туhалдаг байха юм гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ. Академиин ажал ябуулга совет арадай дунда алдаршаха ёhoopoo алдаршаа, арадуудай хоорондо үргэнөөр мэдээжэ болоо. Тэрэ хадаа түрүү, үнэхөөрөө демократическа искусствын, социалис соёлой шухала хубинь болонхой.

Уран зурагай академиин түүхэдэхи дурасхаалта хуудаhануудые харуулхадаа, Агууехэ Октябрь тэрэнэй хүгжэлтэдэ үнэхөөрөө шэнэ шата нээhэн байгаа гээд элидхэлшэ тэмдэглээ. Совет засагай түрүүшын алхамуудhаа эхилжэ, сүлөөтэ ажалай, шэнэ байдал байгуулгын, хото городууд болон хүдөө нютагуудые шэнэдхэлгын темэ совет уран зурагай искусствадахи гол темэнь болоhон байгаа. Днепростройhоо эхилээд, замбуулиниие шэнжэлхэ хүрэтэр арадай ажалай агууехэ түйлалтануудай түүхэ бэшэгые совет элитэ ехэ уран зураашад байгуулан хай.

Совет уран зурагай искусствые хүгжөөлгэдэ ба түгэс мэргэжэлтэй кадрнуудые бэлдэлгэдэ ехэ габьяатай байhанай түлөө 1975 ондо академи Ленинэй орденоор шагнагдаhан, харин тэрэнэй бүридэлдэ ородог И. Е. Репинэй нэрэмжэтэ Уран зурагай, скульптурын болон архитектурын институт ба Москвагай В. И. Суриковай нэрэмжэтэ Гүрэнэй уран hайханай институт Ажалай Улаан Тугай орденуудаар шагнагдаhан байгаа.

Манай ороной соёлой байгуулалтын гол зорилгонууд болон аласай хараа замуудые КПСС-эй XXVI съезд тобшоор тодорхойлhон байгаа гээд үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ. Уран зурагай искусствын бүтээлнүүдэй суртал бодолой ба уран hайханай хэмжээндэ шангаяа ехэ эрилтэнүүдые табиха хэрэгтэй.

Академидэ искусствын элитэ ехэ уран шадабаритадай олон тоото отряд хүдэлдэг.

Ленинскэ партиин агууехэ хэрэгэй мүнхэ алдарые, коммунизм байгуулагша совет арадай зохёохы ажал ябуулгын гүнзэгы удхые, эб найрамдалай ба социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө арадуудай тэмсэлдэ найдамтай түшэг тулгуурынь бологшо социалис обществын түүхэтэ үүргые харуулhан бүтээлнүүдые байгуулха гэшэ уран зураашадай гол зорилго болоно.

СССР-эй Уран зурагай академи зохёохы хүдэлмэриингөө дүнгүүдээр омогорхохол ёhopoo омогорхожо шадаха. Гэбэшье урдань бүри харюусалгатай ба зориг бэдаруулма зорилгонууд табигдана. Совет арадай зохёохы асари ехэ ажал ябуулгын зохёохы абьяасай, түйлалтануудай, шэнэ юумэ үүсхэлгын дундаршагүй булаг болодог.

Манай орон дотор интеллигенциин зохёохы ажал ябуулгань олондо хүндэтэй болонхой. Энэнь искусствын уран бэлигтэниие урмашуулан зоригжуулдаг гээд П. Н. Демичев онсолон тэмдэглээ. Манай алдарта үе сагта, коммунизмын илалтын түлөө, бүхы түби дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдалай ба социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө тэмсэлэй үе сагта хүрэмэ зохёолнуудые байгуулха талаар тэдэнэй хүсэлэл оролдолгонуудаа улам арьбадхаха байhаниинь дамжаггүй.

СССР-эй Наукануудай академиин вице-президент П. Н. Федосеев, СССР-эй Уран зураашадай холбооной правлениин түрүүлэгшэ Н. А. Пономарев, Гүрэнэй Эрмитажай директор академик Б. Б. Пиотровский, Метростройн проходчигуудай бригадир Социалис Ажалай Герой А. С. Суханов Эсэгэ ороной соёлой баялигуудта Уран зурагай академиин оруулhан хубита тухай хэлээ.

СССР-эй Уран зурагай академиин хүндэтэ гэшүүн Вернер Клемке (ГДР) совет нүхэдтөө халуун амаршалга дамжуулаа.

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые баярай суглаанда хабаадагшад ехэ дэбжэлтэтэйгээр баталан абаhан байна.

(ТАСС).

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

СОЁЛШОДОЙ ҮҮРГЭ ЕХЭ

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой табадахи пленум һаяхан боложо, «Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын тула соёлой ба искусствын эмхи зургаануудай, организацинуудай абаһан социалис уялгануудаа ямараар бэелүүлжэ байһан тухай» асуудалые зүбшэн хэлсэбэ.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ С. Ф. Миронова энэ асуудалаар элидхэл хээ. Республикын соёлой министрэй орлогшо Ю. Ж. Батуев нэмэлтэ элидхэл хэһэн байна.

Арадай ажахын гол шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ анхаралаа хандуулха, 1983 оной — арбан нэгэдэхи табан жэлэй гол жэлэй — даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ, В. И. Ленинэй түрэһөөр 113 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө ажалша коллективүүдые элсүүлэн хабаадуулха гээшэ профсоюзай организацинуудай бэелүүлхэ гол зорилгонууд болоно. Ажалшадай зохёохы эдэбхиие, социалис мүрысөөнэй ба ажалдаа коммунис ёһоор хандахын түлөө хүдэлөөнэй үүргые дээшэлүүлхын, «Гээгдэгшэдгүйгөөр хүдэлхэ!» гэһэн үнэгэ үүсхэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхын тула профсоюзууд ехэ оролдолго гаргана гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Социалис мүрысөөн хадаа арад зоной ажалай ба политическэ үүсхэл эдэбхиие дээшэлүүлхэ, тэдэниие ажалдаа коммунис ёһоор хандадагаар хүмүүжүүлхэ шухала нүхэсэл болоно. Үйлэдбэриин түсэбүүд болон социалис уялгануудые дүүргэхын түлөө тэмсэл ажал ябуулгын бүхы шатануудта эмхидхэл дээшэлүүлхэ, нэн түрүүн ажалай жаяг журам һайжаруулха эрилтэ табина.

Манай республикын ажалшад Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойе угтахые эдэбхитэйгээр бэлдэжэ байна. Буряадай полиграфистнууд горитой амжалтануудые туйлаа. Бүхы дүнгүүдээр байгша оной нэгэдэхи кварталай даабаринууд дүүргэгдэһэн байна. Түсэбһөө гадуур 21 мянган түхэригэй продукци гаргагдаба.

Номой худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд эд бараанай эрьесын түсэбые 102 процентээр дүүргээ. «Туяа» магазинай коллектив (директорынь И. В. Болонева) социалис мүрысөөндэ онсо шалгарба. Республикымнай кинофикаторнууд энэ жэлэй нэгэдэхи кварталай түсэб дүүргэжэ, даабариһаа гадуур 28,2 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулһан байна. Ойн баярта зорюулагдаһан фестивальнууд үнгэргэгдөө. Манай ниислэл хотын 30 кинотеатрай 19-ниинь һайн үрэ дүнгүүдые туйлаба. Буряад ороной киномеханигуудай дундаһаа Н. А. Кокорин (Ивалга) түрүү һуури эзэлбэ. Зүгөөр Баргажанай, Яруунын, Хэжэнгын кинофикаторнууд үүсхэл эдэбхи багатайгаар хүдэлөө гээд тэмдэглэлтэй.

Туризм болон экскурсинуудай талаар областной соведэй предприятинууд, библиотекэнүүд, соёлой байшангууд, театрально-харалгын эмхинүүд, музейнүүд, соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд ажал ябуулгаяа эдэбхижүүлһэн байна.

Киномеханическа заводой коллектив байгша оной түрүүшын гурбан һарын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэв. 45 хүдэлмэришэд угтамжын түсэбүүдые абаһан байна. Жэлэйнгээ түсэбые Агуу Октябриин 66 жэлэй ой болотор дүүргэхэ гэһэн үүсхэл үргэнөөр дэлгэрэнхэй.

Һүүлэй үедэ соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаанууд ажал хэрэгээ зарим тэды һайжаруулаа гээд тэмдэглэлтэй. Хяагтын, Кабанскын, Хэжэнгын, Яруунын, Мухар-Шэбэрэй районуудай соёлой байшангууд яһала һайнаар хүдэлнэ. Гэхэ зуура хүдөөгэй ажалшадые соёлой талаар хангалгада хайша хэрэгээр хандадаг соёлой байшангуудай бии байһаниинь халагламаар. Тусхайлбал, Кабанскын районой Краснојарска, Түнхэнһөө Жэмһэгэй, Загарайһаа Асагадай соёлой байшангуудые энэ талаар дурдажа болоно.

1982—1983 онуудай малай үбэлжэлгын үедэ хүдөөгэй ажалшадые соёлой талаар һайнаар хангаха гэһэн үүсхэлые республикымнай соёлшод халуунаар дэмжэжэ, ехэ юумэ хээ.

Клубай хүдэлмэри бүхы дээрээ мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ үшөөл харюусанагүй. Библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд хүдөөгэй 150 мянга гаран хүниие хангаһан байна. Мухар-Шэбэрэй, Зэдын, Сэлэнгын районуудай библиотекарьнууд хүдөөгэй ажалшадые илангаяа һайнаар хангана. Республиканска библиотекын коллективтэ дэлгэрһэн һурган хүмүүжүүлэгшэдэй хүдэлөөе бусад библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд үргэнөөр дэмжэнхэй.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэд, профсоюзай комитедүүд ушаржа байгаа дутуу дундануудые усадхан заисуулжа, республикынгаа 60 жэлэй ойе ажалай бэлэгүүдтэйгээр угтахые оролдохо юм гэжэ элидхэлшэ түгэсхэлдөө хэлэбэ.

Театрнуудай, гүрэнэй филармониин коллективүүдэй, зохёохы холбоонуудай Буряадай литература болон искусствын Москвада үнгэргэгдэхэ үдэрнүүдтэ эршэмтэйгээр бэлэдхэл хэжэ байһан тухай нэмэлтэ элидхэлшэ хөөрөө.

ДОСААФ-ай Буряадай обкомой түрүүлэгшэ **А. П. Коржов** элидхэлнүүд тушаа түрүүлэн үгэ хэлэбэ. Оборочно-ниитын хүдэлмэридэ, совет хүнүүдые, илангаяа залуушуулые сэрэгэй-патриотическэ талаарнь хүмүүжүүлгын, ургажа ябаа залуу үетэниие Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ алба хэлгэдэ бэлдэлгын асуудалнуудта тэрэ дэлгэрэнгыгээр тогтоһон байна. Гадна арадай ажахыда мэргэжэлтэдые бэлдэхэ гээшэ ДОСААФ-ай хүдэлмэрилэгшэдэй гол зорилго болоно гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

— Манай районой соёлой хүдэлмэрилэгшэд «Ажалай зэргээр нэрэ хүндэ, алдар соло!» гэһэн уряа доро социалис мүрысөө дэлгэрүүлэнхэй. Типографиин хүдэлмэрилэгшэд Г. И. Васильева, коммунис ажалай ударник, сельсоведэй депутат В. И. Иванова, клубай хүдэлмэрилэгшэ М. Т. Андреева болон бусад мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлнэ. 25 отарада 100 эхэ хонин бүриһөө 100 болон тэрээнһээ дээшэ хурьгад абтажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлэгдэжэ байна. Хонишодой энэ ехэ амжалтада соёлшодой габьяа бии гээд хэлэжэ шадахабди, — гэжэ профсоюзай Мухар-Шэбэрэй райкомой түрүүлэгшэ **С. И. Немчинов** хэлэбэ.

— Районоймнай библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд малшадые һайнаар хангаха талаар дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абанхай.

Киномеханическа заводой профкомой түрүүлэгшэ **Н. И. Лакисова** трибунада гарахадаа, коллективэйнгээ ажал хэрэгүүдтэ дэлгэрэнгыгээр тогтоһон байна. Манай коллектив ойн баярта жэлэй зургаан һарын даабариие болзорһоонь урид дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур ехэ продукци гаргаха юм. Мүнөө 11 бригадын 5-ниинь ниитэ нэгэн нарядаар хүдэлнэ. Манайда ажалай түрүүшүүл олон. Жэшээнь, хүдэлмэришэн А. Ф. Озерова табан жэлэйнгээ түсэбые 4,5 жэл соо дүүргэхэ гэһэн уряа гаргаа һэн.

Буряадай оперо болон баледэй театрай профкомой гэшүүн **А. Н. Павленко** үгэ хэлэхэдээ, цехүүдэй дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ, тэрэнэй дүнгүүдые согсолгодо гол анхаралаа хандуулба.

Һүүлэй жэлнүүдтэ республикымнай полиграфистнууд яһала һайнаар хүдэлнэ. Энэнь хүнүүдэй ажалай эмхидхэлһээ, ажалай журамһаа, коммунис ёһоной мэдэрэлһээ дулдыдана. Бригадна подряд хадаа гансал экономико дээшэлүүлгэдэ бэшэ, харин хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулгада сэхэ нүлөөлдэг байна. Мэргэжэлтэдые зүбөөр шэлэжэ, тааруулан табиха гээшэ ажалай амжалтын эшэ үндэһэн болоно гэжэ хэблэлэй, полиграфиин ба номой наймаанай хэрэгүүдые эрхилдэг комитедэй түрүүлэгшэ **Н. Б. Павлов** тэмдэглээ.

Сэлэнгын районой Загустайн соёлой байшангай директор **Н. Р. Галданова** — клубай эмхи зургаануудай хүмүүжүүлхы үүргэ тухай, арадай депутадуудай Хориин районно гүйсэдхэхэ комитедэй соёлой таһагые даагша **Д. Л. Нимаев**—малшадые комплексоор хангаха, социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Советскэ райкомой түрүүлэгшэ **Л. С. Тимашова** залуушуулые революционно, дайшалхы ба ажалай ёһо заншалнуудаар хүмүүжүүлхэ асуудалнуудта гол анхарадаа хандуулһан байна.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар пленум зохихо тогтоол баталан абаба.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

ГЭЭГДЭЛҺЭЭ ГАРАҺАН КОЛЛЕКТИВ

«Бидэ БАМ барнабди, БАМ бидэниие хүмүүжүүлнэ» гэһэн хүдэлөөндэ барилга-хабсаралгын 575-дахи поездын хүдэлмэришэд хабаадалсажа, яһала амжалтануудые туйлана. Тус коллектив БАМ-ай барилгада 1975 онһоо хабаадалсажа, Северобайкальск городто байрын гэрнүүдые, столово, магазин, соёлой, һургуулиин, сад-яслиин байшангуудые, промышленна объектнүүдые олоор бодхооһон намтартай. Поездын хүдэлмэришэд мүнөө городой түб котельнын корпус барина. Энэ барилгада 8 миллион түхэриг һомологдоһон байха юм. Һүүлэй мэдээгээр 5 миллиониинь ашаглагдаад байна. Котельнын барилгада Анатолий Курочкин, Александр Донин гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай коллективүүд хабаадалсана. Эдэ хоёр бригадын гэшүүд нэгэдэхи кварталай туршада 180 мянган түхэриг гүрэнэй мүнгэ ашаглаа гэхэ гү, али даабаряа 110 процент дүүргэжэ, социалис мүрысөөндэ илажа гараба.

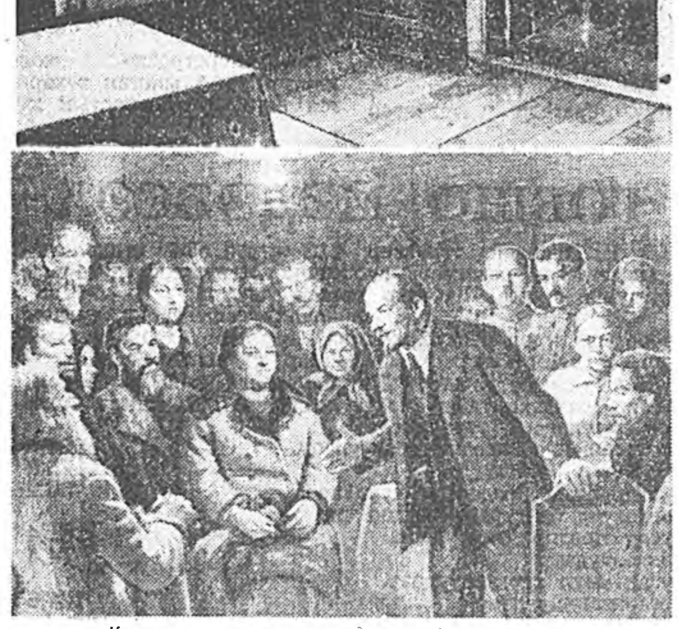
— Манай поездын коллектив КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые һайшаан дэмжэжэ байһанаа мэдүүлэн, дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаад, социалис мүрысөөнэй тугые дээрэ үргэнхэй. Байгша оной нэгэдэхи кварталай даабариие 115 процент дүүргээбди, — гэжэ тус поездын начальник В. Г. Усов мэдүүлнэ.

Барилга-хабсаралгын 575-дахи поездын коллектив урдань гээгдэгшэдэй тоодо ябадаг байгаа. Үнгэрһэн жэлэйнгээ даабариие оройдоол 90 процент дүүргээ юм. Энэ гээгдэлһээ яажа гараха тухай жэлэй эхиндэ бүхы коллективээрээ хэлсээ бэлэй. Мүнөө ажалай журам эбдэгшэдтэй шанга тэмсэл ябуулагдана. Ажалдаа хожомдожо ерэгшэд нүхэдэй сүүдэй урда зогсожо, шангаханаар шүүмжэлэгдэнэ. Тиихэдэ дунда шатын хүтэлбэрилэгшэдэй — мастернуудай, бригадирнуудай тушаалда пайн бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые дэбжүүлжэ эхилээ. Ажахын тоосоной, бригадна подрядай гуримаар коллективэй 37 процентнь ажалаа эмхидхээд байна. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй ашаар лэ харааһан түсэб, уялганууд дүүргэгдэжэ эхилбэ ха юм. Жэшээнь, байгша оной нэгэдэхи кварталай туршада 800 мянган түхэригэй барилга хэхэ түсэбөө 980 мянган түхэригтэ хүргэнхэй. Ажалаа зүбөөр, аша үрэтэйгөөр эмхидхэжэ, барилгын шанарые дээшэлүүлһэнэй ашаар үйлэдбэридөө түрүүшынхеэ 42 мянган түхэригэй сэбэр олзо оруулаа. Барилга-хабсаралгын энэ поездын коллектив дутагдалнуудаа усадхажа, үшөөл һайн үрэ дүн туйлаха гэжэ эрмэлзэнэ. Энэ зорилгоёо бэелүүлжэ, Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулан абаһан уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлхын тула бүхы хүсэеэ элсүүлэн оролдоно.

— Бидэ хоёрдохи кварталайнгаа даабариие байгша оной июниин 20-до дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 150 мянган түхэригэй барилга хэхэбди. 18 былын орохо гэрэй барилга дүүргэжэ, ашаглалгада тушаахаар хараалаанхайбди,— гэжэ поездын начальник В. Г. Усов найдуулна.

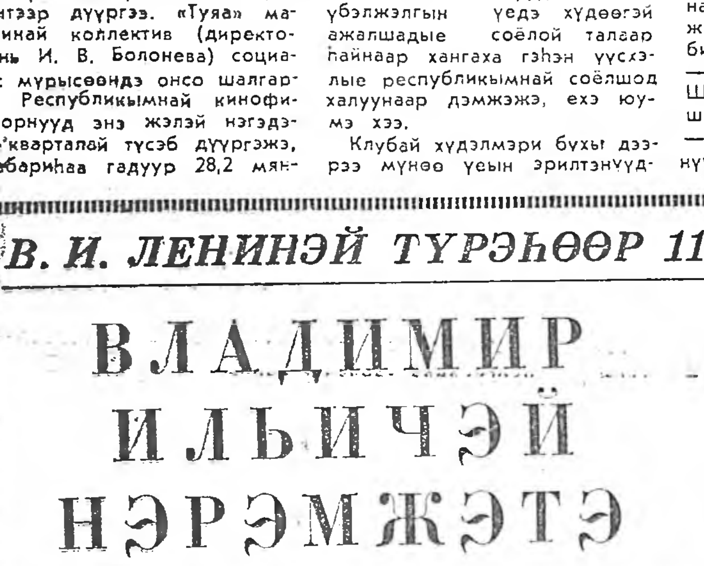
К. ЖАМЬЯНОВ.

В. И. ЛЕНИНЭЙ ТҮРЭҺӨӨР 113 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

ВЛАДИМИР ИЛЬИЧЭЙ НЭРЭМЖЭТЭ

МОСКОВСКО ОБЛАСТЬ. Владимир Ильичэй нэрэмжэтэ, Ленинэй орденто колхоз хадаа Москва шадарай эгээл үнинэй ажахынуудай нэгэниинь болоно. В. И. Ленин тэрэнэй үндэһэ һуурииe табилсагшадай нэгэн байгаа.

1921 оной январиин 9-дэ Владимир Ильич Ленин эндэ амархадаа, мүнөө колхозой түб буусын байрладаг Горки тосхоной таряашадай урда үгэ хэлээ һэн. Таряашан В. А. Шульгинай байшан соо сугларан болоһон байгаа. Энэ дурасхаалта үдэр В. И. Ленин ажабайдалаа хамтаараа, хамжаанай үндэһэ һуури дээрэ байгуулха шухала гэжэ хэлэхэ зуураа, үгытэй ядуу, гэзэгдэнги байдалые гаталан дабахын тула ямар замаар дабшаха хэрэгтэйб гэжэ зааба.

Колхозой бүхы түүхэ хадаа Ленинэй захяа заабаринуудые бодотоор дүүргэхын түлөө, манай партиин аграрна политикые бэелүүлхын түлөө колхозниигуудай тэмсэлэй толотомо хуудаһанууд болоно. 50 гаран жэлэй урда тээ Владимир Ильичэй нэрэмжэтэ колхоз оройдоол 160 гектар тараалантай, ниитын 260 түхэриг мүнгэтэй, 9 моритой байһан һаа, харин мүнөө ажахы 1536 гектарай хүдөө ажахын эдлүүриин газартай, элдэб түхэлэй 78 трактортай болонхой.

Жэл бүри ажахы 6 миллионһоо дээшэ түхэригэй продукци үйлэдбэрилнэ. Тиигэжэ колхозой гол фонднууд 21 миллион түхэриг болоо.

2200 толгой үхэр малтай һаалиин фермэнүүдтэ 800 толгой үнеэд тоологдоно. Тэдэнэй туд бүхэниинь жэлдээ 5400 килограмм һү үгэдэг.

Ажахы үндэр баян ургаса хурааjа абадаг юм. Колхозниигуудай шэн габьяата ажал үндэрөөр сэгнэгдэжэ, Ленинэй орденоор шагнагданхай. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугта хэдэн дахин хүртэнхэй. Энэ ажахы «Коммунис ажалай предприяти» болоно.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Калиновска һүнэй фермын комплексдо; 1921 оной январиин 9-дэ В. И. Ленинэй таряашадай урда үгэ хэлэһэн Горки тосхоной музей-байшан соохи танилга; В. И. Ленин таряашадай урда үгэ хэлэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ҮДЭР БҮХЭНӨӨ — ҮНДЭР УРГАСАДА

ХАБАРАЙ ТАРИЛГЫН ГОЛ АСУУДАЛНУ

ДУҺАЛШЬЕ ШИИГ ДЭМЫ АЛДАХАГҮЙ

Һүүлэй хэдэн жэлдэ олонхи нютагуудта гандуу уларилтай байжа, газарай хүрьһэн ехээр хатаад, мүнөө шииг нойтоор багашаг байна. Мүн үнгэрэгшэ үбэлдөөшье ороһон саһан тэрээндэ мүртэй нэмэлтэ үгөөгүй. Шалгажа үзэхэдэ, паар болгогдоһон газарай шииг нойтон дээрээ 80—100 миллиметр, харин хахалагдаагүй газарай шииг нойтон бүришье бага, оройдоол 30—50 миллиметр болоно.

Иимэ эрхэ байдалда хабар эртэнһээ хүрьһэнэй шииг нойтые һайнаар бариха, тарилгын урда тээхи элдүүрилгые зүбөөр хэхэ гээшэ тон ехэ удха шанартай.

Сэбэр паар гү, али намар хахалагдаһан хүнгэн хүрьһэтэй газарай дээрэхи дан ехээр хальһатадаггүй, хаха гантахааршье бараг байдаг. Тиимэһээ шииг нойтыень хушахын тула тиимэ газарые борнойлһоной хэрэггүй. Хүрьһэнэйнь ехээр нягтараа, хатуу болоогүй һаань, эрмэгтэй каток ябуулаад лэ үрэһэ тарихада болоно.

Олонхи ажахынуудай паарай зарим газар ёһоор тэгшэлэгдээгүй, гүнзэгы бураздаа болон далантай, бутараагүй шоройтой байна. Тиимэ полинууд дээрэ түрүүшын ээлжээндэ БП-3 түхэлэй шлейф шэрэжэ, хүрьһэнэйнь дээрэхиие тэгшэлхэ шухала. Хэрбээ тиимэ түхеэрэлгын үгы һаань, ажахы бүхэн тиимэ модон гү, али түмэр шлейф өөһэдөө хэхэ аргатай. Газарай хүрьһэнэй дээгүүрээ 6—8 сантиметр гэдээд, шиигтэй байхадань лэ хожомдонгүйгөөр шлейф ябуулха хэрэгтэй.

Дээгүүрээ монсо-сонсо шоройтой, тэгшэлэгдээгүй хүрьһэн түргэн хатадаг ха юм.

Намарһаа хойшо саһанай ехээр ороһон нютагуудта (илангаяа Улаан-Үдын, Прибайкалиин, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй районуудта) хүрьһыень урбуулжа хахалһан паар дээрэ мүнөө зиг-заг түхэлэй борной шэрэжэ, шииг нойтыень хушаха ёһотой. Хэрбээ хүрьһэнэйнь дээгүүрээ хальһатаа, хатаагүй байгаа һаань, борнойлһоной үлүү ааб даа. Тиихэдэ хүрьһыень урбуулангүйгөөр плоскорезээр элдүүрилэгдэһэн газарта БИГ-3 түхэлэй борной ябуулха ушартай. Хүрьһэнэй дээрэхиие борнойгоор жэгдэлхын аргагүй байгаа һаань, шлейф шэрэжэ, монсо-сонсо шоройень буталха, гүнзэгы бураздаануудыень үгы хэхэ хэрэгтэй.

БУРТАГ НОГООЕНЬ ЯАЖА СЭБЭРЛЭХЭБ

Зарим ажахынууд юрын шаблаатай плугаар хахалагдаһан паарые хабар эртэ БИГ-3 түхэлэй борнойгоор элдүүрилдэг. Тэрэниие зүб гэхын, аргагүй. Юуб гэхэдэ, хахалагдаһан газарай хүрьһэн үлүүсэ хатаана бшуу. Һолоомоной узуурай үлэгдэһэн, плоскорезээр элдүүрилэгдэһэн газартал энэ түхэлэй борнойе шэрэхэдэ таарамжатай. Гэбэшье полиин тэгшэ бэшэ, буртаг ногооной ехээр ургаһан, хүрьһэнэйнь дээгүүрээ 10—12 сантиметр гэдээд байгаа һаань БИГ-3 түхэлэй борной ябуулжа болоно. Тиихэдээ эрмэгтэй каток хойноһоонь шэрэхэ шухала.

Сэбэр паар гү, али намар хахалһан газар дээрэ эртын болон оройншье ургамалнуудые тарихадаа, урид заатагүй культиваци хэхэ, нэгэ мүһэн эрмэгтэй каток ябуулжа, хүрьһыень нягтаруулха, тэгшэлхэ ёһотой. Юрын шаблаатай плугаар хахалагдаһан газарта КПС-4 түхэлэй культиватор шэрэхэдэ зохистой. Тэндэ олон жэлэй буртаг ногооной, илангаяа хяагай ургаһан байгаа һаань, КПЭ-2,8 түхэлэй культиватор ябуулха юм. Тиимэ культиваторай ажахыдаа үгы һаань, КПШ-9, КПШ-2,5, КПШ-5 гү, али ОПТ-3,5 түхэлэй культиватор хэрэглэхэдэ өөрэгүй. Һолоомонойнь узуурай хүдэлгэгдөөгүй орхигдоһон поли дээрэ үрэһэ тарихын урда тээ баһал эдэ культиваторнуудаар 8—10 сантиметр гүнзэгыдэ элдүүрилгэ хэгдэдэг юм. Шэнэ СЗС-2 түхэлэй дороо хурса хутагатай сеялкэнүүдээр тарилга хэхэ һаа, урид культиватор ябуулһанайшье үлүү. Шулуутай газарта тиимэ сеялкэнүүдэй хутагануудынь түргэн мохоо болошодог, буртаг ногооной үндэһэ ёһоор таһалдаггүй. Тиимэһээ тэндэ түрүүн культиваци хээгүйдэ яашье аргагүй болоно бшуу.

Культиваторнуудай дутамаг һаань, энээндэ зиг-заг түхэлэй борной хэрэглэжэ болоно. Гэбэшье поли дээрэ буртаг ногооной үндэһэлжэ, ургашаһан байбалнь, энэ борной ашаг үрэ үгэхэгүй.

Паар дээрэ үрэһэ тарихын урда тээ хүрьһыень зөөлэрүүлхэ, тэгшэлхын тула АКП-2,5 түхэлэй агрегат ябуулхада болоно. Һолоомоной узуур дээрэ гү, али ехээр нягтаржа, хатуу болоһон хүрьһэтэй газарта СЗС-2,1 сеялкээр тарилга хэхэ хэрэгтэй. Харин хүрьһэнэйнь нягтараагүй зөөлэхэн байгаа һаань, СЗП-3,6 сеялкээр тарилга хэхэдэ хамаагүй ааб даа.

Газарай хүрьһэндэ шииг нойтоной бага байһан эрхэ байдалда полинуудай дээгүүрхиие иигэжэ зүбөөр тэгшэлхэдэ тэндэхи шииг нойтониинь һайнаар баригдадаг, таряанай үрэһэншье нэгэ жэгдэ гүнзэгыдэ таригдадаг. Эсэстээ ургасань баһал жэгдээр гаража, орооһониинь һайнаар эдеэшэдэг. Тэгшэ газарай ургасые хураахадашье гээлтэдэ ехэ ородоггүй бшуу.

ТАРИЛГЫН БОЛЗОР БА ҮРЭҺЭНЭЙ НОРМО

Үрэһээ тарихадаа тэрэниие һайн шиигтэйл. хүрьһэндэ оруулха гэжэ оролдохо шухала. Жэшээнь, шэниисын, ешмээнэй үрэһэн 8—9 сантиметрһээ гүнзэгы бэшээр, обёосой, хара таряанай үрэһэн 7—8 сантиметртэ таригдаха зэргэтэй. Энээнһээ бүри гүнзэгыдэ тарихада, таряанай эшэнүүдэй гарасань эрид доошолдог, ургасань шэнгэн байдаг. Үрэһэе гүнзэгыдэ тарихадаа, ургасынь шэнгэхэн байхагүйнь тула тарилгын нормые ехэ болгодог ушар бии.

Хоёрдохёор, үрэһэн баһал дан дээрэ, 4—5 сантиметртэ таригдабал, хатаһан хуурай хүрьһэндэ орожо, үгышье һаа, газарһаа өөдэ бултайжа гараагүйдэнь шииг нойтониинь бүри хатажа, һалхинда үлеэгдэжэ, ургасын гараса муудадаг. Гадна үрэһэнэйнь гүйхэндэ таригдаһан полиие борнойлжо, буртаг үбһыень үгы хэхын аргагүй болоно.

Тарилгын болзорые зүбөөр тогтоохо гээшэ орооһо таряанай һайн ургаса абаха хэрэгтэ ехэ удха шанартай. Ямар болзорто тарилгые хэхэб гэһэн нэгэ тогтоомол гурим үгы. Юуб гэхэдэ, республикын нютаг бүхэнэй байгаалиин, сагай уларилай эрхэ байдал олон ондоо ха юм. Тэрэ мүртөө нэгэн адли эрхэ байдалдашье ажахынууд, бригаданууд тарилгаяа ондо ондоо болзорто үнгэргэдэг. 1979 онһоо хойшо тарилгые эртэшэг хэхэдэ дээрэ гэлсэдэг аад, 1982 онһоо хойшо оройшог тарибал зохистой гэһэн һанамжа бии болонхой. Энээнэй алиниень зүб гэхын аргагүй.

Нэгэдэхеэр, оройдоол 1—2 жэлэй ажаглалтаһаа зүб тобшолол хэхэнь бэрхэтэй. Жэл бүхэн ондоо байдаг. Эндэ ехэхэн шэнжэлгэ, сасуулга хэрэгтэй бшуу.

Хоёрдохёор, хэншье, тэрэ тоодо сагай уларил шэнжэлэгшэд тиимэ байха гэжэ удаан болзорой тодорхойлолго хэжэ шадахагүй ха юм.

Тиимэһээ хүдөө ажахын ургамалнуудые тариха болзор олон жэлэй уларилай дунда зэргын байдалһаа үндэһэлэгдэжэ тогтоогдохо зэргэтэй. Жэшээнь, манай республикын эрхэ байдалда ехэнхидээ май-июнь һарада гандуу байгаад, июль — августда хура бороо ородог гээшэ. Иимэ уларилтай зун болохо гэжэ тухайлхада ехэшье алдуу болохогүй. Зарим жэлдэ энэнь нэгэ бага ондоо болодог ааб даа. Жэшээнь, 1982 ондо зун бүри эртэнһээ хура бороо орожо, хүйтэн байгаа гээшэ.

Олон жэлэй ажаглалта дээрэһээ, олон туршалгануудһаа үндэһэлэгдэжэ зохёогдоһон газар таряалан эрхилэлгын зональна гуримай ёһоор республика дотор орооһото ургамалнуудые иимэ болзорто тарибал, зохисотой гэжэ тогтоогдонхой.

Жэшээлхэдэ, май—июнь һарада ехэ гандуу байха гэжэ тухайлагдаа һаань, хуурай тала газарай зонын ажахынуудта хара таряае апрелиин һүүл багаар — майн түрүүшын арбан хоногто, дундуур болзорто эдеэшэдэг «Бурятская-34», «Онохойская-4», «Бурятская-79» сортын шэниисые майн 8-һаа 15 болотор тарихада таарамжатай гэжэ тоологдоно. Эртэшэг эдеэшэдэг сортын шэниисые (Комета, Ладе, Скала гэхэ мэтэ) майн 15—20-до, ешмээниие майн 25-һаа июниин 5 болотор, обёосые майн 20-һоо 30 болотор тарихада өөрэгүй.

Хэрбээ газарай хүрьһэндэ доошоо 1 метр хүрэтэр гүнзэгыдэ 100 миллиметр шииг нойтон байгаад, май—июньдэ бага зэргэ хура бороогой ороход һаань, ойтой тала газарай зонодо орооһото ургамалнуудай тарилгые дээрэ хэлэгдээшэһээ 5—6 үдэрөөр эртэ хэжэ болоно.

Тиихэдээ ажахы, район бүхэнэй полинуудай хүрьһэнэй үрэжэлые, таряанай газарай нюрууе, ямар уларилай тогтоод байһые хараада абажа, тарилгын болзорые тодорхойлхо хэрэгтэй. Түрүүшын ээлжээндэ үрэһэнэй участогта тарилга хэхэ, тэндэ фосфорно үтэгжүүлгэ заатагүй оруулалсаха шухала. Гадна шэнэ сортын үрэһэ олон болгохо зорилготой һаа, үрэһэе бага нормоор, гектарай 2—3 миллион орооһо тарихада эшэ намаань һайнаар гараха, мүн эдеэшэхэ болзорынь нэгэ бага ута болодог. Тиимэһээ тэрэниие эртэшэг тариха ёһотой.

Үрэһэ тарилгын нормые зүбөөр тогтоохо [illegible] шухала. Үрэһэ [illegible] гоор таряа һаа [illegible] са абтаха ха юм [illegible] мэргэжэлтэд [illegible] гэжэ тэдэнэр [illegible] рай 220—245 [illegible] тар бүхэнэй 6 [illegible] орооһо), обёос [illegible] лограмм, ешмээ [illegible] килограмм нор [illegible] ридаг. Шииг [illegible] үрэжэлтэ бодо [illegible] маг хүрьһэтэй [illegible] нормые дан ех [illegible] хо хэрэгтэй. Т [illegible] гүүд дээрэһээ [illegible] рай тала газарт [illegible] хынуудта шэнии [illegible] тар бүхэндэ 4 [illegible] орооһоной хүр [illegible] нойтоор элбэг [illegible] зарта гектарай [illegible] он орооһоной б [illegible] ёһотой.

ҮРЭҺЭ ҮР[illegible] АГРОТЕХ[illegible]

Буртаг үбһэгүй [illegible] та ургаха шадал [illegible] 70 процентһээ [illegible] үрэһые багашаг [illegible] тарай 2—3 мил [illegible] ной ургахаар т [illegible] ургаса абтадаг. [illegible] дөө ажахын [illegible] гын институдай [illegible] участок дээрэ 19[illegible] рятская-79» болон [illegible] 494» сортын ш [illegible] рай 2-һоо 6 [illegible] он орооһоной [illegible] хадань, ургасан [illegible] байгаа юм. Ха [illegible] дэһэн нормоор [illegible]

КАРАБАХСКА ҮҮЛ[illegible] ХҮЛ[illegible]

Азербайджанай нэгэ бишыхан районой түб болохо Агдам нютагта ерэһэн хүн бүхэн эндэхи мориной заводто заатагүй орожо һонирходог, нютагай селекционернүүдэй ёһотой омогорхол гэжэ тоологдодог, улаан шаргал 300 адуун һүрэгэй бэлшээринүүдые харадаг юм.

Агдамай үбгэд, хүгшэд нэгэ иимэ домог түүхэ хөөрэдэг байна: хоёр зуун жэлэй саада тээ нютагай нэгэ баян хүн басаганайнгаа хуримай үдэр Агдамһаа холо бэшэхэнэ оршодог Сары Эйлаг хада газарта мори урилдаа үнгэргэхэ гэжэ шиидээ һэн ха. Нютагайхидаа гайхуулан һонирхуулха һанаатайгаар тэрэмнай хонин һүрэгэйнгөө эгсэ хахадаарнь далайн саанахи баянһаа худалдажа абаһан араб үүлтэрэй эрхим хүлэг мориие хүрьгэндөө унуулжархиба. Теэд энэ суута мориниинь үндэр хадада дадаагүй һэн тула түргэн эсэжэ, нютагай хүлэгүүдтэ ахигдашоо һэн гэхэ. Эндэхи үүлтэрэй морид һураггүй хүдэр шэрхи гэжэ энэ ушар гэршэлээ һэн.

Агдамай мориной заводой директор Сахиб Алиев иигэжэ хөөрэнэ:

— Карабахска хүлэгүүд тухай, тэдэнэй хүсэ шадал, гоё һайхан, хүдэр шанга бэе тухай арадай үльгэр домогууд соо дурдагдаһан, Азербайджанай поэдүүд Низами, Хагани гэгшэд тэдэниие магтан бэшэһэн байха... XIX зуун жэлэй эхеэр Джафаркулиханай заводто тусхай шэглэлтэй селекционно болон үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри ябуулагдажа эхилээ һэн. Тэрэ сагһаа хойшо Азербайджанда мори үсхэбэрилжэ захалһан түүхэтэй. Карабахска сэбэр шуһатай морид араб, персидскэ, туркмен үүлтэрнүүдтэй холигдоһон байгаа.

Карабахска морид тон үндэр сэгнэлтэдэ хүртэдэг һэн. Бүхэроссин болон уласхоорондын выставкэнүүдтэ тэдэ нэгэнтэ бэшэ хабаадажа, олон тоото шангуудта хүртэһэн байха. «Карабахска морид Кавказһаа холо саагуур суурханхай. Тэдээндэл адли гоё һайхан түхэл дүрсэтэй моридые Алжирташье, Аравидашье олохогүйт...» — гэжэ адуу моридой үүлтэр шэнжэлдэг мэргэжэлтэн Василий Коптев 1966 ондо Парижда болоһон бү-

БУРЯАД УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ ШЭНЭ БҮТЭЭЛНҮҮДҺЭЭ

Арсалан ЖАМБАЛОН

...ЛЬИЧ МАНАЙ ЗҮРХЭНДЭ

I.

...тэ бэшэг...
...ээ
...ай нүхэдһөө
...абаха — жаргал,
...баһон найдал...
...угтэйгөөр
...мэ тодо сэхээр
...бэшэдэг
...хүнэй бэшэг:
...нүхэрни,
...эрэй мүнөө
...эргүй энэ
...тулөө!
...дэһэн мүнхэ
...багшын түрэһөөр
...роаниинь ехэ
...наирга урнинаб.
...нь мэдэнэш.
...раа баяртай!
...нин нүхэр
...Николаи...»

...бэшэг абажа,
...баяраа халяан,
...нь ойлгон таажа
...дэлгээн һуухадаа,
...тухайдаа нюуса
...юумэдэл байгдаа.
...Иванов —
...«Васильевич».
...һананаб —
...ойтойл» хүбүүн һэн.
...табан олон
...шэрүүн жэлдэ
...налис Японой
...ан байлдаанда
...ан ондо хоер
...ламнар ябаабди,
...һанай зоноор
...о аршалаабди.
...фашистые дараха
...адли
хүсэлтэйш һаа,
...аюулые сараха
...гүй харюусалгаһаа
...зоригнай
батажаа һэн,
...тиигэжэ
нүхэсөө һэн.
... украин, буряадгал
... үндэһэ яһатан
...эй алдар нэрэтэй
...аар холоһон
түүхэтэй.

... дайнай һүүлээр
...нэр нэрэ олонхон,
... арга дүршэлөөр
...эгэ хэдэг болонхой...
...эй уряал
дэмжэгдэжэ,
... нүхэрөө золгохо
...рхэдэ хүртэһэндөө
...эй зориһым ойлгохот.
...дэл бидэнэр дахяад,
... Шушенскада
уулзаабди,
...ад жэлнүүды
ахяад,
... шангаар
барилсаабди.
...ан харалсаагүй нүхэд
...ахадаа ямар агшаб—
...н үдэр аха дүүдэл
... ажалаа һамшан,
... Ленинэй мүрөөр
... хамта ябаабди
... Васильевич
сооро
...ай газаршалхаар
шинидээ).
... үнэн нүхэсэлнай
...чэр юрөөгдэһэн
хадаа
...агуудые дабанхай,
... хүроо бэшэ
аал даа?!

II.

...Наяад жэлэй саада тээ
Наранай наагуур дүүлин,
Нашан бүргэдэй ниидэһы
Намтар болгохо хэн онно?
«Байха» гэн баабайнар
хэлээ.
«Бин!» гээд түүхэ
гэршэлээ.
Тингэжэ үндэр наһатанш,
Түүхын хуудаһанш
мэдүүлээ.
...Таряашан
Зыряновай гэр...
Таһалгань гуримтай
сэбэр.
Юрын лэ модон орон,
Юрын лэ бүд хушалта...
Хэды олон
нойргүй һүнинүүд,
Хэды олон
хүндэ зүүдэнүүд,
Эрхэ сүлөө тухай
оодолнууд
Эндэ бүрилдэн
үнгэрөөб?!
Торгонш бэшэ,
оүд хушалтатай
Тэбхэрхэн стол
дээрэхи
Бүһэлүүр ногоон
бүрхөөгтэй
Бэлэгэй лаампын
гэрэл доро
Хүдэлмэришэн анги тухай,
Хүсэн түгэлдэр
парти тухай
Хэды ехэ
ухаан хүдэлөөб,
Хэды олон
зохеол мүндэлөөб?!

* * *

Дэлгэр тэнюун
Петровагай
Дүрбэлжэн оронтон гэр...
Газаань Ильичэй
түхеэрһэн
Гоё гоомой ургамал
һүүдэр...
«Ногоон беседкэ» —
нарабшань
Номхон байдалаар
хүреэлэн,
Наранай шангаар
шарабашье,
Найдамтай халха
оолодог һэн.
Хүдэлмэришэд, таряашадай
Хүндэ байдал
хүнгэдхэхэ,
Тиигээд ерээдүй
үе сагуудай
Тэмсэл бүри үргэдхэхэ,
Дарлагшадай анги
үгы хэн,
Арадай засаг байгуулха—
Дабхар нимэ оодол
түрүүлэн
Агуу Ленинэй
һууһан столхон...
Сибирь руу
сүлэлгөөр ерэһэн
Социал-демократуудай
штаб
Гэжэ Шушенские
нэрлээ һэн.
Зургаан мянган
модо газарһаа
Һургаал заабари
абахадаа,
«Союз борьбы»
Петербургдаа
Тэмсэлэй хараа
тодолоол даа.
Ильич сэдьхэлэйнгээ хуби
Ингэжэ орхиһон юм
эндэ,
Илаха гэһэн зориг хаанаь
Эршэдэһэн булаг мэтэ.
Арад зоной
жаргалай түлөө
Ами бэеэ
зорюулһан хадань
Далайдал ехэ
аша нүлөөнь
Дахуулна ха юм
Улаан тугтал.

* * *

Газарай нүгөө
захада гэхээр
Гайтай зайтай
Сибирь руу зорин,
Хуби заяануудаа
нииллүүлхээр
Хүрэжэ Ильичтээ ерэһэн
Нананайнь хани,
дүтын нүхэр
Надежда
Константиновнагай
Туһа, дэмжэлтэ,
үгэ бүхэн
Тулга боложо, хүсэ
нэмээгээ.
Эндэ Шушь шадар,
он соогуур
Эгэшэг дуу
гургалдайн эхилхэдэ,
Эжэл хоёройшье
сэдьхэл соогуур
Эхын энхэрэл
эрьен ерээл бэзэ.
Таляан үргэн Енисей
мүрэн
Халяад һабаһаа
гарахадаа,
Шушь голые
гэдэргэнь түрин,
Юуш хэжэ шадахал
байгаа...
Тэрээндэл адли
Ильичэй зүрхэн
Тэмсэлдэ хатуужан
булгилаад,
Бүхы арадуудта бүрин
эрхэ
Бүхөөр олгохо
хүсэл хүбшэлөө.
Перово нуурай
ногоон эрьеэр
Пэгшын ургаһан хулан он.
Владимир Ильичшье
энээгүүр
Бэеэ һэргээн ябаа
һэмнай.
Ангууша-таряашан
Ивантай
Амаржа хонодог
отогынь...
Агнааш, амарааш
бэшэ даа,
Ангиин тэмсэлдэ
бэлдэн ябаа даа.
Толгойгоо халта хэсылгэн,
Томоогой, хүлеэнгеэр
хараад,
Таряашад хүнтэй
үгэ залган,
Тэрээн тухай
бодол түрөө...

* * *

«Элһэн хадын»
голго оройһоо
Эрьен тойрон
харахадамнай,
«Тохорюун толгойн
хормойһоо
Тужа нарһаар
эхи абаһхай,
Нюдэнэй бэлээр
дабашагүй
Нэлэнхы тайга
хүхэрэн байна.
Саанань үүлэнпээ
илгашагүй
Сагаан оройтой
уула сайна.
Бидэнэй түшөөд
зогсон байһан
Бэржэгэр томо
шулуун дээрэ
Ильич һуугаад,
тэрэ ялбайһан
Уула заажа,
хэлээ бэзэ нээрээ:
Байгалые тойроод,
Саянай боорёор
Буряад зоной
һуудаг тухайда,
Хараал доро,
манан соо төөреэд,
Хайрагүй дарлуулһан
арад тухайда...
Бүрэнхы маные
һэтэлэн, ерээдүйдэ
Бүхы Россие
уроуулха тухайдаа,
Бага яһатан,
бүхы арадуудтаа
Эрхэ сүлөө
олгохо тухайдаа...
Засаг, газар
тэдээндэ үгэхэ,
Зайн галаар
ороноо гэрэлтүүлхэ,
Сибириин энэ
заха хизааргүй
Синдэгэр сэлгеэн дайдада,
Мүнөө хүрэтэр
хизааргүй
Мүрэн — мундуу
уһануудта
Бии байһан
хүсэн тухайда,
Бэдэржэ абаха
баялиг тухайда,
Эдэ бүгэдые
арад түмэнэй
Элбэг ехээр
эдлэхэ тухайда...
Ильичэй Надежда
нүхэртэеэ
Эльгэлэн хөөрэлдэн
байһыень
Сибириин арадууд
сэдьхэлдээ
Сэгнэжэ ойлгоһон
байгаа һэн.
...Зүгөөр вождиин
зогсоһон
«Элһэн хадын» оройдо
Эвенк, буряад, яхад зон
Эотэй уулзахабди гэжэ
Тэрэ үни сагта яагаад
Таажа мэдэхэ бэлэй даа...

III.

Николай Васильевич
бодолдоо
Нэгэшье юумые
үлөөнгүй
Намдаа ойлгуулхаар
оролдоо,
Замдааш хөөрөөгөө
замхаангүй:
—Мүнөө үеын шэнэ
Шушенские
Сүлөө гарган
хараха хэрэгтэй.
Агуу вождиие
мүнхэлһэн юумэн
Алхам бүхэндэ
бүтээд урматай.
Гоё һайханайнгаашье
талаар
Город гээд
ёho руунь нэрлэхээр.
Холбоо ехэ
предприятинууд—
Комбинат, фабрика,
трестнүүд
Ургаан бодожо
суурхан байна,
Хурдан түргөөр дэбин
мандана.
Ильичэй наһанай түүхэтэй
Элдэб олон музей,
хүшөөнүүд...
Хүдөө ажахын шэглэлтэй
Хэдэн техникум,
училищинууд...
Түүхэ домогто Шушенска
Энэ үеын омогорхол!
Хүндэ ямбын гэршэ,
һэшхэл,
Хүн түрэлтэнэй
талархал!
...Анда нүхэр
Николайтаяа
Аяншалаа бэлэйбди
тиигэжэ,
Багшынгаа бодолойнь туяа
Бэедээ шэнгээн
дабшаһандал...

* * *

Вождиин үзэл сурталынь
Партиин хараа бүхэлиэ,
Юрын зониие жаргалайнь
Арюун замаар хүтэлнэ.

Город, һуурин,
тосхон бүхэнэй
Гол үйлсэнь
Ленинэй нэрэтэй.
Завод, барилга,
колхозууднай
Захяаень дүүргэнэ
хүндэтэй.
Эзэн хаанда шоодоори
байһан
Энэ аласай Сибирьтэшье,
Хойто хүнтэн орондошье,
Холын Буряад
нютагташье
Хэдэн үеын хүнүүдэй
Хэтын зам тодологдоо,
Унтаршагүй зүрхэнүүдэй
Угай холбоон
бүхэлэгдөө.
Хориндохи зуун жэлэй
шарайда
Коммунизмые урид
зүгнэһэн
Ильичэй һанал бодол
бүхыдөө
Илалтаар хүсэлдөө
бүримүһэн.
Буряад арадай
магтаал болоһон
Буурал сагаан
Саянай боориdo
Саян-Шушенскын гигант
оодоһон —
Хоёр арадай нягта
харилсаатай
Байгал далайн сууе
дуурялсаһан
Бестужев найжатай
Галуута-нуурай,
Хонон үнжэн
шэтые гэрэлтүүлһэн
Кенон нуурай
гидростанцинууд
Мүнөө саган
залиршагүй гэрэл—
Манай вождиин
тэмсэлэй үрэ лэ.
Ингэжэ хуушан Россиин
бүртаг соо
Ильичэй оион
улалзан носоод,
Ерээдүйн наруул
туяа толорно,
Түрөөдүйн жаргал
заяан тодорно...

* * *

Үргэн талымнай
нюрууга̄ар
ЛЭН-эй аранганууд
һуоарилдан,
Үнэтэ ашаа
үргэлэнхэй,
Үдэрш, һүнииш
алхалалдан,
Энэ шэдитэ утаһаар
Элшэ хүсые түхөөнэ,
Ехэ нютагаим зониие
Урма баяраар хүхеэнэ.
Бидэнэйшье хуби заяан—
Ильичэн үргэлжэлэл,
Бидэнэйшье харгы
замууд
Асатахагүй даа нэгэш.
Хүүхэднэйшье
мүнөө сугтаа
Нангин хилээ сахина.
Хүсэлнайшье бата замдаа
Хүгжэлтын түсэо ахина.
Энхэл тайбанииe мүнөө
Аюул гайһаа аршалхадаа,
Эгээл түрүүлэн абтаһан
Декредүүдпээ эхилнэбди.
Энэ манай эрхэ сүлөө,
Арадуудай хани нүхэсэл,
Энэ —һаруул ерээдүйн
түлөө
Ажалша зоной үнэн
тэмсэл.
Холын аяндаш гараа һаа,
Хото хүдөөгүүршье
ябаа һаа,
Эхэ оронoй
алишье зүгтэ
Ильич манай зүрхэндэ!

Совэдүүдэй хүдэлмэри

ГОЛ ЗҮЙЛНҮҮДТЭ АНХАРХА

СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе ажалай бэлэгүүдээр угтаа һэмди. Тунлаһан ажмалтануудаа арьбадхан, түрэл Буряадайнгаа жаохаланта 60 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаһын түлөө ажалша коллективүүд ба «Искра» колхозой гэшүүд мүнөө социалис мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлжэ байна. Совэдэй харьяата газар дээрэ оршодог «Искра» колхозой ажал хэрэгүүдтэ манай депутадууд анхаралаа ехээр хандуулна. Колхозой үйлэдбэриие хүгжөөхэ нөөсэ арга боломжонуудые хэрэглэлгэдэ бүхы хүн зониие элсүүлхэ гэжэ оролдонобди. Сельсоведэй депутадуудай энэ талаар хэһэн хүдэлмэри горитой байха. Жэшээлхэдэ, депутат Елена Григорьевна Бойкын хүтэлбэрилдэг соёлой ба һуудал байдалай талаар комисси холын малшад ба механизаторнуудта концерт-наада харуулха, тэдэнэй һуудал байдалай эрилтэнүүдые хангаха зохихо хэмжээнүүдые абажа байдаг. Комиссиин гэшүүд гүйсэдкомой заседани гү, али сесси дээрэ зүбшэн хэлсэхэ асуудалнуудые дурадхадаг. Тиигэжэ үбэлэй үедэ малшадые соёлой талаар хангалгые һайжаруулха тухай асуудал гүйсэдкомой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ һэн.

Совэдэй хүдөө ажахын талаар комисси утэгжүүлгэ, хартаабха, орооһо таряа хадагалха асуудалые һайнаар шиидхээ. Депутадуудһаа 1200 тонно утэгжүүлгэ, 1500 тонно хартаабха, 1500 тонно орооһо хадагалалгын байрануудые бариха хүдэлмэриие хиналта доро абажа, түгэсхэһэн байна. Оросоо таряа болон бусад ургаса хуряалгын үедэ депутадуудай пост байгуулагдаа юм. Мүн үбэлэй үедэ хүдөө ажахын техникын заһабарилга, малай үбэлжэлгын ябаса, түл абалга гэхэ мэтэ асуудалнуудаар саг үргэлжэ һонирхожо байгаа. Тус комиссиин үүсхэлээр техникэ заһабарилга, таряа хуряалгада бэлэдхэлэй ябаса тухай асуудалнууд үргэнөөр зүбшэн хэлсэгдээ.

Нийтын малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл тухай асуудалаар сельскэ Совэдэй депутадууд рейд, шалгалта үнгэргэдэг. Хонишодой һуудал байдалые һайжаруулха, хонидой байрануудые үбэлжэлгэдэ бэлэдхэхэ гэхэ мэтэ олон дутагдалнууд элирүүлэгдээ бэлэй. Эдэ дутагдалнуудые усадхаха талаар сельскэ Совет колхозой правленитэй сугтаа хэмжээнүүдые хараалаа бэлэй.

Байгша оной февраль һарада болоһон Совэдэй сесси дээрэ хабарай тарилгада бэлэдхэл тухай дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн болоо. Тариалангай газарые һайнаар элдүүрилһэнэй, минеральна болон органическа утэгжүүлгэ хэрэглэһэнэй ашаар ургаса, таряа ехээр абаха зорилго табигдаба. 7 мянга гаран гектар тариалангай газар дээрэ тарилга хэхэ түсэбтэйбди. Һайн шанарай үрэһөөр хүсэд хангагданхайбди. Поли дээрэ 20 мянга гаран тонно наг шебхэ зөөгдөө. 8 янзын минеральна утэгжүүлгэ хэрэглэгдэхээр хараалагдана. 1500 гектар талмайда саһан тогтоогдожо, 150 мянган кубическа метр хэмжээнэй тошон халяагдаа. Эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ, гектар бүриһөө дунда зэргээр 17 центнер шанисэ, 100 центнер хартаабха хуряаха социалис уялгатанбди. Бидэнэр «Абаһан социалис уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө тэмсэе!» гэһэн уряа үүсхэл район дотороо гарганан байнабди. Тиихэдээ бүхы тарилгаяа 15 үдэрэй туршада һайн шанартайгаар дүүргэхэ гэлсээбди. Майн 1 болотор бүхы комбайнуудаа, июниин 15 болотор үбһэ хуряалгын бүхы техникэ заһаобарилжа дүүргэхэ тухай социалис уялга абтаа.

Сельсоведэй гүйсэдком баталан абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтын хойноһоо саг үргэлжын хиналта тогтооно. Хиналтада элдэб түхэл маяг хэрэглэгдэдэг. Жэшээлхэдэ, организаци, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд болон колхозой бригадирнуудай тоосоое гүйсэдкомой заседани дээрэ шагнадаг, депутадуудтай хөөрэлдөө үнгэргэдэг байнабди. Хуряангыгаар хэлэбэл, үдэр бүриин эмхидхэлэй хүдэлмэри хэрэгтэй. Бидэнэр мүнөө КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, ажалай журамые саашадань улам һайжаруулха асуудалаар ажалша коллективүүдтэ хамтын суглаануудые үнгэргэбэбди. Архипиладта, ажал хэнгүйгөөр зайгуулгажа ябагшадта шанга эрилтэ табигдаа. Тиихэдэ үйлэдбэриин, финансын, гүйсэдхэлгын журамда горитой анхарал хандуулагдаа. Манай сельсовет, депутадуудтаа түшэглэн, ажахын ба социально-соёлой байгуулалтада ехэ амжалта туйлахын түлөө оролдоно.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлдэ бэелүүлхэ түсэбнай ехэ юм. Тиигэбэшье эдэ түсэбүүдээ урагшатайгаар дүүргэхэ арга боломжотойбди.

Мүнөө дээрээ хабарай тарилгада бэлэдхэхэһээ ондоо шухала кампани үгы. Үшар нимэһээ һаяхан сельскэ Совэдэй заседани дээрэ, хүдөө ажахын техникэ заһабарилха талаар абаһан социалис уялгануудай дүүргэлтэ тухай асуудал үшөө дахин хаража үзөөбди. Хабарай тарилгын хүдэлмэридэ нэгэшье дутуу дунданууд байха ёһогүй. Хамтын подрядай аргаар тракторна бүхы бригаданууднуудые, звенонуудые бүридүүлхэ гэжэ хэлсээбди. Удаань һаалиин, мүн гахайн фермэнүүд нимэ гуримаар хүдэлдэг болохо юм.

Манай сельсоведэй ажалшад КПСС-эй XXVI съездын, партиин ЦК-гай майн, ноябриин (1982 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, түрэл Буряад республикынгаа байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе ажалай бэлэгүүдээр угтажа, табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэбүүдые болзорһоо урид дүүргэхээр зориглонхой.

В. ВАРФОЛОМЕЕВ,
Мухар-Шэбэрэй районой Хонхолын сельскэ Совэдэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

АЙЛ БҮХЭНДЭ

УЛЬЯНОВСК. (ТАСС). Олохон залуу хүдэлмэришэдэй, алба хаагшадай, студентнэрэй хүбиин библиотекэнүүдтэ В. И. Ленинэй номууд болон брошюранууд һаянай нэмээгдэнэ. Номуудые тараадаг эдэбхитэд цехүүдтэ, барилганuудта, һуралсалай аудиторинуудта тэдэниие асарһан байгаа. Революциин вождиин тоонто нютагта «Айл бүхэндэ —Ленинэй номуудые» гэһэн уряа доро тусхай һара эхилээ.

Урдань нийтын библиотекэ байһан, мүнөө областной номой байшанда уншагшадай конференци үнгэргэгдэһэн байгаа. Үнгэрһэн зуун жэлэй һүүлдэ гимназист Владимир Ульянов тус библиотекын уншагша байһан.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 113 жэлэй ойн баярай урда үнгэржэ байһан энэ һарын программа һонирхолтой баян юм. Городой библиотекэнүүдтэ Ленинэй номой выставкэнүүд нээгдэнхэй. Революциин ба граждан дайнай ветерануудай Владимир Ильичэй түрэл хотодо бэлэглэһэн номууд онсо һонирхол үүсхэнэ.

Комсомолой организацинуудта ленинскэ хэшээлнүүд үнгэргэгдэжэ, парти тухай вождиин һургаалтай, залуушуулда зорюулагдаһан Ильичэй зохёолнуудтай хүбүүд, басагад танилсана. Номуудые һайнаар тараахын түлөө конкурс соносхогдонхой. Ульяновскын предприятинууд болон эмхи зургаануудта хүдэлдэг арадай номой магазинууд болон киоскнуудта нийтын политическэ номуудай выставкэ эмхидхэгдэнхэй.

Мүнөөнэй педагогикын эрдэм арга методикын талаар ехэ хүгжэлтэ гаража байна. Дундуур хүгжэлтэтэй хүн байха ёһогүй гэжэ мүнөөнэй арга методико батална. Харин хүүгэдэй гоё һайханиие ойлгодогоор хүмүүжүүлхэ тухай асуудалай гарахада, түрэлхид бүхэн түбхын түрүүндэ хүгжэмэй һургуулида хандадаг байна.

ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ БОЛОН ҺУРАЛСАЛ

РОЯЛИИЕ ТОЙРОН...

Ингээд лэ сценын тэг дунда баяр баясхалангай оршон байдалда рояль табигдана... Энэ хадаа хүгжэмэй 26-дахи һургуулиин дэргэдэ эмхидхэгдэһэн Ленинградай хүүгэдэй хүгжэмтэ театрай гол эмхидхэгшэнь, түрүүшынь туһалагша гэшэ. Эндэ табигдаһан зүжэгүүдэй хүгжэмые үхибүүд өөһэдөө зохёодог юм. Эндэ үхибүүн бүхэн даалгагдаһан хубияа бэшэдэг, харин табигдажа эхилхэдэнь, зохёоһон хүниинь дуулаха гуримтай. Эдэ эдир композиторнууд бултадаа һайн пианистнууд байха ёһотой.

Энэ театрта шэмэглэл гэжэ огто үгы шахуу. Энэнь заншал болонхой. Сценэ дээрэ гансал стул табигдаха. «Замбуулиндахи нааданхайнууд» гэжэ оперодо бүхы бүтээлнүүдынь стулнуудһаа хэгдэнэ. Замбуулинай заха хизааргүй дайда руу дүүлижэ ябаһан ракетые харуулхадаа, стулнуудһаал бүтээнэ. Хаанай титим үмдэһэн хүбүүнэй сценэ дээрэ гарахатай адли, һургуулиин юрын стул хаанай шэрээ болоод үгэнэ. Энэ хадаа «Эрэлхэг зоригтой оёдолшон» гэһэн оперооһоо гэшэ.

Эдэ бүгэдые зохёоһон хүүгэдые абажа хараха болоо һаа, ондоо, онсо оюун бэлигтэй зон гэжэ хэлэхын аргагүй. Ленинградай хүүгэдэй хүгжэмэй 26-дахи һургуулиин һаяхана нээгдээд байхадань, долоон жэлэй саана түрэлхиднь хүүгэдээ асараа һэн. Хүгжэмэй талаар аргагүй ехэ бэлигтэй гэжэ эдэ үхибүүдые комиссиин элирүүлһэниинь харагдаагүй бэлэй. Дундуур лэ үхибүүд байгаа. Хүгжэмэй бусад һургуулинуудта абтажа шадаагүй 1-дэхи классай табан үхибүүд ерэжэ, Любовь Борухзон гэжэ багшын хүтэлбэри доро фортепьянын класс бии болгогдоо бэлэй. Түрэхэһөө бэлигтэй бэшэшье һаа, хүн юумэ бодожо, зохёожо һураха ёһотой гэжэ энэ багша бата найдадаг бэлэй.

Һуралсалай түрүүшын жэлэй түгэсхэлдэ энэ багшын һургаһан үхибүүд ямаршье шүлэгүүдтэ хүнгэхэн аялга хүгжэмэй асуудалнуудые болон харюунуудые зохёожо шададаг болоод байгаа һэн гэжэ эхин табигдаа бэлэй. Хүүгэдтэ этигэжэ, өөһэдөө хүгжэм зохёохыень найдаа бшуу. Ерэхэ жэлдэнь тэдэнэр эгээл бэлэхэн пьесэнүүдые зохёожо һураа һэн, эрхимүүдыень бэшэдэг болоо.

Уран зохёолдо аудитори хэрэгтэй. Тиимэ дээрэһээ Любовь Борухзон хүмүүжэмэлнүүдэйнгээ зохёолнуудые нэгэдүүлэн, онтохоной сценари бэшээ һэн. Тиигэжэ «Минсгэй-багша» гэһэн хүгжэмтэ зүжэг мүндэлһэн юм.

Һүүлдэнь һургуулиин захиргаан композициин талаар факультативна курса нээгээ. Хэдэн үхибүүдэй зохёолһоо бүридэһэн хамтын оперо гэгшэ хүүгэдэй хүгжэмэй педагогикын онсо зүйл болоно. Өөһэдөө хүгжэмтэ томо зохёол бэшэжэ шадахагүй үхибүүд удаан оролдоһоной, олон тоото репетицинүүдые хэһэнэй удаа «Замбуулиндахи нааданхайнууд» гэһэн зүжэг зохёоһон байна.

— Энэ сценаридаа би тон ехэ удха шанар олгоноб. Сценари үхибүүн бүхэндэ һайшаагдаха ёһотой. Зохёоходо, наадахада һонирхолтой байхын тула эндэ наадаһан нюурнууд онсо шэнжэтэй байха зэргэтэй, — гэжэ Л. Борухзон хэлэнэ. «Замбуулиндахи нааданхайнууд» гэжэ зүжэг 30 минута соо харуулагдадаг.

Үнгэрэгшэ жэлдэ хүүгэдэй оперо Москвагай Хүгжэмтэ театрай сценэ дээрэ табигдажа, ехэ амжалта туйлаһан байна.

...Любовь Борухзоной даадаг фортепьянын классаа жэлһээ жэлдэ шэнэ һурагшад ерэдэг. Зүжэгүүдтэ хабаадалсахаар һургуулиин хоор уригдадаг. Тиигэбэшье шэнэ ерэһэн һурагшадые һургаха талаар ямаршье онсо асуудалнууд гарадаггүй. Наадажа байхадаа үхибүүд тон бэлэхэнээр дадажа, эндэхи гуримда түргэн ородог. 1-дэхи классай долоо наһатай үхибүүд һургуули дүүргэхээе байһан үхибүүдтэй адли зохёодог, хатардаг, дууладаг. Алишье талаараа тэгшэ хүниие хүмүүжүүлгэ ингэжэл эхилнэ.

Анна ПОЛИТКОВСКАЯ.

(АПН)

Ялтадахи «Мисхор» гэжэ пансионадта жэл бүри 30-аад мянган ехэ наһатайшуул, үхибүүд амардаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Армавирһаа ерэһэн медицинскэ сестра А. К. Кучеревская басагантаяа, Ригын инженер-химик А. Я. Арайдай гэр бүлэ эндэ амарна.

ТАСС-ай фотохронико.

...У

...нэй аяар 90 кило...рэһэн үлүү гаргаша... бшуу. Буртаг үбһэ... полидо «Онохойская... удыч Жулта», «Сель... нүүдай обеос, «До... сортын сэшмэн ...й 4—5 миллион оросо... хүртэхөөр тарихада ...хэ ургаса үгөө. Бур... рондо дарагдаһан та... дээрэ бага нормоор ...й 2—3 миллион ороо... ...хада ургасань хараа ...оошолдог.

...ы бүхэндэ һайн ша... ...өөрын үрэһэ ургуул... ...ын тула тэрэниие гол ...сэбэр паар дээрэ та... ...охисотой. Һаиса утэг... ...һэн (азот элбэгтэй) ...й газарта фосфорно ...гэ оруулсаха хэрэг... ...жалоор муушаг хүрь... газарта үрэһэнтэй хам... ...зуруудта азотно бо... фосфорно утэгжүүлгэ ...ха ушартай. Үрэһэнэй ...а гансал азот ехээр ...ан, фосфор нэмэлсээ..., илангаяа хүйтэн, ху... ...оотой зун ороонониинь ...эдээшээхэгүй ха юм.

...сортын үрэһэ олон ...ын тула үргэн зурууд... ...тарихадаа, гектарай ...миллион, юрын зурууд... ...тарибал, 3—4 мил... ...ооһоной хүртэхөөр хая... ...айна. Гадна сэбэр паар ...эртэшэг тарихада боло... ...бэшье бага нормоор ...һан үрэһэн олон бо... ...ье һаа, зарим ороо... ...нь булта адляар эдээ... ...гүй. Жэшээлхэдэ, нё... ...о Ивалгын ОПХ-да «Бу... ...кая-34» сортын үрэһэ гек... 1 миллион ороонoной ...өөр азот элбэгтэй хүрь... газарта тарихада, ургасань яһала һайн, хоолос бүхэндэ 50 ороонoтой байбашье, тэдэнь хүсэд эдеэшээгүй һэн. Тиимэһээ эрхим шанартай үрэһэ ургуулжа абахын тула үрэжэлтэи һайн газарта, хабар эртэшэг тарихада дээрэ гэжэ тоологдоно.

Нёдондо Буряадай НИИСХ-ын туршалгын ажахы бүхыдэнь гол түлэб «Бурятская-34» сортын 25 мянган центнер эрхим шанартай үрэһэ колхоз, совхозуудта худалдаа һэн. Тэрэниие олон болгохо, дэлгэрүүлхэ гээшэ ажахы бүхэнэй агрономуудай гол зорилго болоно.

Гандуу уларилтай жэлдэ манай эндэхи хуурай тала газартай ажахынуудташье хара таряан муу бэшэ ургаса үгэнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ Улаан-Үдын районой Оронгын совхоздо, Сэлэнгын районой XX партсъездын, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудта, Бэшүүрэй районой «Новосретенский» совхоздо гектар бүриһөө 20,8—22,4 центнер хүрэтэр хара таряан абтаа. Энэ таряан ехэшье үрэжэлтэй бэшэ, бага буртаг ногоотой газарташье һайн ургаса үгэдэг, һолоомо элээгтэй байдаг. Тиимэһээ тэрэниие адагынь 70 мянган гектарта таридаг болохо ёһотойбди.

ТЭЖЭЭЛЭЙ УРГАМАЛНУУДЫЕ ТАРИЛГА ТУХАЙ

Үбһэ тэжээлэй, илангаяа шэмэтэ тэжээлэй дутамагһаа боложо, адууһа малай ашаг шэмэ биратай дээшэлнэгүй, тоо толгойнь мүртэй олошорногүй. Таряанай газарһаа тэжээл ехээр абадаг болохо, тэжээлэй ургамалнуудай ургасые эрид дээшэлүүлхэ гээшэ манда гол шухала.

Байгша ондо республикын ажахынуудта 322 мянган гектарта тэжээлэй ургамалнууд, тэрэ тоодо 158,3 мянган гектарта нэгэ жэлэй ногоон (зеленко) таригдаха зэргэтэй. Жэшээлхэдэ, обёос, хара таряа болон горох обёос хоёрые холижо таряад, ургасын хүсэд эдеэшээгүй ногоон байхадань сабшажа, сенаж дараха гү, али витаминай ногоон гурил болгоходо таарамжатай. Юуб гэхэдэ, тиимэ тэжээл протеин ехэтэй байна. Эдэ ургамалнуудые тариха газарай һолоомоной узуур дээрэ хабар эртэ БИГ-3 түхэлэй борной шэрээд, юрын плугаар гү, али плоскорезээр элдүүрилһэн хойноо, культиватор ябуулжа, хүрьһыень паарһаа дутуугүйгөөр бэлдэхэ, буртаг үбһыень сэбэрлэхэ ёһотой. Удаань июниин тэн багаар, һүүл тээшэ тэжээлэй ургамалай үрэһэ тарихада зохисотой. Тиихэдэ ургасынь гараса зунай хура бороогой орохо үетэй һайнаар тудалдаха бшуу. Хуурай тала, миил тала газартай зонодо тиимэ агрегадта каток шагталжа, хүрьһэ тэгшэлхэ, нягтаруулха ушартай.

Ехэ набша намаатай, протеин элээгтэй рапс, тоһолиг редькэ гэхэ мэтые тариха газарые баһал тиигэжэ урид һайнаар элдүүрилээд, буртаг ногоогүй болгоод, зунай хура бороогой орохо үеын урдуур гү, али түрүүшын бороогой оромсоор тариха гэжэ дурадхагдана.

Энэ жэлдэ бүхыдэнь 90 мянган гектарта силосэй ургамалнуудые тарижа, хамтадань 1,1 миллион тонноһоо бага бэшэ шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ зорилго табигдана. Илангаяа силосэй шэмэ ехэтэй, һайн шанартай байхынь тула горох обёос хоёрые гү, али викэ обёос хоёрые, кукурузые наран сэсэгтэй холижо тариха хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, кукурузын тарилгые түрүүн хоёр дахин борнойлоод, һүүлдэнь эшынь гаража, 3—4 набшаһатай болоод байхадань, зурууд хоорондын элдүүрилгэ хээд, тэндэнь горох-обеостой холижо тарихадань, Ивалгын ОПХ-да жэл бүхэндэ гектарай 158—160 центнер ногоон абтадаг байна. Кукуруза наран сэсэг хоёрые холижо (хоёр зуруудтань — кукуруза, нэгэ зуруудтань — наран сэсэг) тарихада, бүришье ехэ ногоон намаа ургадаг юм.

Тариалангай дүрбэлжэн метр бүхэндэ ургасын үдхэн, ехэ байхынь тула ургамалнуудые ингэжэ нягтаруулан холижо тарихын тула полиень һайнаар утэгжүүлхэ, ургасын хойноһоо зүбөөр харууһалха шухала.

Газар таряалан эрхилэлгын зональна гуримые сагай уларилай эрхэ байдалда тааруулан, поли бүхэнэй ямар байһые хараада абажа, ургамал бүхэниие тариха агротехникые наринаар сахяад байгаа һаа, ажахынуудта оросо таряанай, тэжээлэй ургамалнуудай тогтууритай һайн ургаса абаха арга боломжо гүйсэд бии.

А. ЕМЕЛЬЯНОВ,
В. ОСИПОВ,
В. БОХИЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай научна хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидадууд.

Нютаг нютагай һонин

МЭРГЭЖЭЛЭЭ ШЭЛЭХЭДЭНЬ

Наймадахи классуудай һурагшадай 6-дахи районно слёт Бага-Куналейн хүдөөгэй техническэ мэргэжэлэй 5-дахи училищида үнгэргэгдэбэ. Ушарынь гэхэдэ, училищиин байдалтай тэдэниие танилсуулха зорилго табигдаһан байгаа.

1958 оной май һарада энэ училищи нээгдэһэн түүхэтэй. Тэрэ сагһаа хойшо арадай ажахыда хэрэгтэй кадрнуудые бэлдэхэ зорилгоёо амжалтатай бэелүүлнэ. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада 7 ондоо мэргэжэлээр 898 хүн һуража гараад, республикын колхоз. совхозуудта эльгээгдээ. Эдэнэй 98 процентнь механизаторнууд болоно.

Эндэ һурагшадай ажабайдал үйлэдбэритэй сэхэ холбоотой. Огородой эдеэ өөһэдөө элбэгээр таридаг, үрэ жэмэстэ саад һуулгадаг. харууһалдаг, газар хахалдаг юм. Айлшаар ерэһэн наймадахи классайхид һуралсалай ажахые һонирхон хараа. Техникэ шудалхада хэрэгтэй түхеэрэлгэ, хэрэгсэл, трактор лууһан эндэ бии.

Гадна басагадые училищида оёдолой хэрэгтэ һургадаг. Дүүргэжэ гараһанай удаа оёдолой үйлэдбэриин «Туяана» нэгэдэлэй Бэшүүрэй филиалда хүдэлхөөр ородог юм.

Һуралсалай группануудай дунда социалис мүрысөөн дэлгэрэнхэй. Илагшадынь Эрхүү, Шэтэ болон бусадшье хотонуудай түүхын дурасхаалта газарнуудаар аяншалха эрхэдэ хүртэдэг. Байгал нуурай эрьедэ ошохо амарха путёвкануудаар нэгэнтэ бэшэ шагнагдаһан юм.

Училищиин байгуулагдаһаар 25 жэлэй ой гүйсэхэнь. Энэ ойе угтуулан, һурагшад, багшанар бэлэдхэл ябуулна. Гадна һургуулиин һурагшадай ерээдүйнгөө мэргэжэл шэлэхэдэнь туһалха уулзалганууд, слёдууд болодог. Хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, үйлэдбэриин түрүүшүүл заатагүй иимэ хэмжээнүүдтэ хабаадалсажа. эдиршүүлтэй хөөрэлдэдэг заншалтай. Наймадахи классуудай һурагшадтай уулзалга эгээл энээниие батадхана бшуу.

В. БОРИСОВ.
Бэшүүрэй район.

ҺОНИРХОЛТОЙГООР ҮНГЭРБЭ

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан «Түрэл республикаяа магтан дууланаб» гэһэн аман үгын журнал Хяагта хотын соёлой байшанда һаяхан үнгэргэгдэбэ.

Энэ журналда республикымнай Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ, Буряадай арадай поэт Н. Дамдинов мэдээжэ кинорежиссёр Б. Халзагов, Буряадай АССР-эй арадай артист, хүгжэм найруулагша Г. Эрдынеев, Буряадай АССР-эй габьяата артист К. Миткинов. Хяагтын хүгжэмэй училищиин багша, хүгжэм найруулагша А. Андреев гэгшэд хабаадалсаһан байна.

КПСС-эй Хяагтын райкомой нэгэдэхи секретарь К. Д. Лубсандоржиев республикын ойн баярта зорюулагдаһан аман үгын журналые нээжэ, үгэ хэлэбэ.

Удаань районойнгоо гэгээрэлэй, соёлой, медицинын хүгжэлтэ болон түүхэ тухай райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. Г. Батомункуев, арадай гэгээрэлэй таһагые даагша С. Б. Тулесонов, районно түбэй больницын врач Б. Ц. Бальдиров, хүгжэмэй училищиин директор А. К. Филипков гэгшэд һонирхолтой мэдээсэлнүүдые хэһэн байна.

Һүүлээрнь Н. Дамдинов Б. Халзанов хоёр өөһэдынгөө зохёохы хүдэлмэри, Буряадай киноискусство ба уран зохёол тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрөө. Н. Дамдинов шүлэгүүдээ уншажа, сугларагшадые баясуулаа.

Аман үгын журналай хоёрдохи хуудаһанда Г. Эрдынеев, К. Миткинов, Н. Дамдиновай шүлэгүүд дээрэ А. Андреевэй найруулһан дуунуудые гүйсэдхэжэ, альга ташалга зэдэлүүлбэ.

А. МОЛОНОВ.

МОДЕЛЬЕРТЭЙ УУЛЗАЛГА

Мүнөө үедэ залуушуул моодын эрилтэнүүдтэ анхаран хубсалдаг гэшэ. «Бурятшвейбыт» нэгэдэлэй туршалгын цехэй модельнууд Зүүн Сибириин технологическа институдай студентнэртэ, багшанарта һая харуулагдаба. Технологическа, машина бүтээлгын, инженерно-экономическа, электротехническэ факультедүүдэй студентнэр энэ уулзалгада дуратайгаар ерэһэн байна.

Ахамад уран зурааша-модельер Л. А. Дагданова 1983 оной моодын шэглэлнүүд тухай нэн түрүүн хөөрэжэ, онсо шэнжэтэнь залуушуулые танилсуулһан байна. Эдэ модельнууд Омск хотодо зональна выставкэдэ олоной анхаралда табигдажа, мэдээжэ мэргэжэлтэдэй һайн сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм.

Үнэтэй бүдөөр бэшэшье һаа, үнгыень тааруулан уран гоёор оёгдоһон хубсаһан һуража байһан залуушуулда илангаяа таарууу бшуу. Тиимэһээ студентнэр моодын эрилтэдэ таарамаар хубсалхые оролдоно ха юм.

Саашадаа модельернүүдтэй иимэ уулзалга институдтамнай заншалта болоһой гэжэ хүсэмөөр.

С. ДУЛМАЕВА,
институдай студентка.

БАЯСХАЛАН ХҮРГЭБЭ

Буряадай хүдөө ажахын институдта республикымнай мэдээжэ уран зохёолшодтой, поэдүүдтэй уулзалганууд заншалта болонхой.

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан темэтэй ээлжээтэ уулзалгада уран зохёолшод Н. Дамдинов, Ц-Д. Дондокова, Ц-Ж. Жимбиев, Ч-Р. Намжилов, К. Балков, А. Румянцев, М. Жигжитов, Б. Дугаров, Л. Тапхаев хабаадалсаба. Уулзалгын үдэшые Н. Дамдинов хүтэлбэрилжэ, ерэһэн айлшан бүхэндөө үгэ үгэһэн байна. Уран зохёолшод, поэдүүд өөһэдынгөө бэшэһэн зохёолнууд, тэдэниие яажа, ямар аргаар бэшэһэн тухайгаа хөөрөөд, номойнгоо нэгэ хэһэг, шүлэгүүдһээ уншаа. Уулзалгада сугларһан институдай студентнэр, багшанар өөһэдынгөө дуратай уран зохёолшодто олон асуудалтайгаар хандажа, дүүрэн харюу абаба.

Энэ уулзалгада институдай библиотекын хүдэлмэрилэгшэд ехэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Тэдэнэр уулзалгада хабаадалсаһан уран зохёолшодой номуудые выставкэдэ дэлгээһэн, тиихэдэ тэдэнэй номуудай худалдаа эмхидхэһэн байна.

Уулзалгын түгэсхэлдэ институдай парткомой секретарь В. Ц. Будажапов хүндэтэ айлшадтаа баяр баясхалан хүргөөд, зохёохы хүдэлмэридэнь ехэ амжалтануудые хүсэһэн байна.

Х. СОКТОЕВ.

НЮТАГАЙ ТҮҮХЭ ГЭРШЭЛНЭ

Баргажан тосхоной Калининай нэрэмжэтэ үйлсэдэ 1903 ондо баригдаһан хуушан һургуулиин байшан бии юм. Энэ байшанда мүнөө Баргажанай түүхын, хизаар ороноо шэнжэлгын музей түбхинэнхэй.

Нютагай дунда һургуулиин багшанарай үүсхэлээр байгуулагдаһан энэ музей гурбан ондоо таһагтай. Урдын сагһаа эхилээд мүнөө үе хүрэтэр эндэ ажаһууһан хүн зоной байдалые гэршэлнэ. Нэгэ таһаг соонь байгаалиин баялиг харуулагданхай. Гүн шэдхэ тайга соо амидардаг ангууд, шубуудай дүрсэнүүд, ашагта малтамалай, ургамал ногооной суглуулбари анхарал татана.

Эртэ урдын угсаатанай хэрэглэдэг зэр зэмсэг, бусад хэрэгсэлнүүд олоор суглуулагданхай. Жэшээлхэдэ, XVIII зуун жэлэй үедэ ангуушанай ямар аргаар агнадаг байһые мэдэжэ абамаар. Арадай уран гартанай бүтээлнүүд орёо нарин, гоё һайхан байһаараа шалгарна.

Удаадахи залай гол экспонадууд Баргажанда сүлэлгэдэ байһан декабристнууд В. К. Кюхельбекерэй, М. К. Кюхельбекерэй ажабайдал, намтарта зорюулагданхай. Совет засаг тогтоолгын үеын граждан дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ эндэ болоһон үйлэ, ушарнууд тухай зураглана. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн» гэһэн гаршагтай хэһэг соо фронтдо габьяа зориг гаргаһан сэрэгшэдэй дайшалхы зам тухай мэдэжэ абамаар. Дүрэ зурагууд, грамотанууд, планшедүүд болон альбомууд олоор табигданхай. Музейн директор, Буряадай АССР-эй габьяата багша П. П. Капустинай хүтэлбэри доро алдар габьяатанай нэрэ солые мүнхэлхөөр хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэһээр.

«Бэдэрэлгэ» гэһэн бүлэг эмхидхэгдээ һэн. Пионернүүд, комсомолшууд бүридэлдэнь оролсоо. Мүнөө бэдэрэлгын хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулна.

Музейдэ айлшад таһалдадаггүй. Баргажанай дунда һургуулида һаяхан семинарта ерэгшэд эндэ орожо хараа, һайшаал, магтаалай үгэнүүдые һанамжа, дурадхалай дэбтэр соо бэшээ һэн.

О. БАРБАС.

СПОРТ · Спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

ЗАНШАЛТА АРБАДАХИ...

Хилын харуулшан-герой, комсомол хүбүүн Николай Петровой дурасхаалда зорюулагдаһан самбо барилдаагаар заншалта арбадахи мүрысөөн апрелиин 23—24-дэ Улаан-Үдын түмэр замай техникумэй спортзал соо үнгэргэгдэхэнь.

Физкультура ба спортын городской комитедэй, локомотив-вагон заһабарилгын заводой комсомолой комитедэй үүсхэлээр үнгэргэгдэдэг энэ мүрысөөндэ Россин Федерациин 20 гаран хотын 200 шахуу самбист хабаадажа, хаба шадалаа туршаха, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ байна.

Манай республикын нииславтэй анда болохо МНР-эй индустриин түб — Дархан хотын спортсменүүдэй хабаадаха байһан ушар мүрысөөе уласхоорондын шэнжэтэй болгохо юм. Дэлхэйн чемпион, дэлхэйн чемпионадта хоёр дахин мүнгэн медаляар шагнагдагша, спортын габьяата мастер Мунхийн Пунцаг түрүүтэй Дархан хотын суглуулагдамал команда манайда айлшаар ерэжэ, заншалта наадыемнай улам һонирхолтой, шанга болгохо байна.

Мүрысөөн үглөөнэй 11 сагта эхилхэ.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

НАЙДАЛ ТҮРҮҮЛНЭ

Эдиршүүлэй спортын гурбадахи һургуулиин гимнастикын секцидэ үхибүүд дуратайгаар ерэдэг. Юуб гэхэдэ, тэндэ эдиршүүлые тренер Иван Андреевич Зданович хүндэмүүшэ ёһоор. энэрхы зохидоор угтан абадаг юм. Энэ секцидэ һургуулида һураагүй үхибүүд һорилго гаража эхилнэ. Тиигэжэ бүри эдир наһанһаа гимнастикын орёо техникэ тэдэнэр шудалжа эхилнэ гээшэ.

Манай фотокорреспондент А. Шойжоловой буулгаһан зураг дээрэ һургуулида ороогүй байхаһаа хойшо энэ секцидэ ябажа эхилһэн Слава Первушиниие харанат. «Слава бэрхэ гимнаст болохо»,— гэжэ тренерынь И. А. Зданович хөөрэнэ. — Слава Первушин манай секцидэ үнинэй ябадаг. Секцидэ ябадаг үхибүүд юрэнхы эрдэмэйнгээ һургуулинуудта баһал һайнаар һурана. Спорт һуралсалдань нэгэшье һаад хэнэгүй».

ХАБАРАЙ ДУНДА ҺАРА

Апрель һарада Байгал дээрэ...
Н. БУРМАКИНАЙ фото.

Газаамнай хабарай саг ерэбэ. Үдэр ерэхэ бүри наран эртүүр гаража, улам шангаар шарана. Тала дайдын, хадын үбэртэхи саһан түргөөр хайлан урдаба. Гансал һүүдэр газарта, ойтой хадын ара талада саһан үшөө ехэ.

Хабарай алхам үдэр ерэхэ бүри үргэдэжэ, харгы дээгүүр, жалгые урудан булангир уһан бурьялан урдана. Хээрэшье, поли дээгүүршье һайрамай уһан талаян болон хэбтэйна. Нуга сабшалан дээгүүр уһан тарана.

Тэнгэри сэнхир-хүхэ, агаар тунгалаг. Үглөөгүүр сууряатай. Тала дайдаар, холын гүбээнүүд дээгүүр бэлшэжэ ябаһан һүрэг мал дулаан үдэрнүүдтэ зэрэлгээн соо миралзан гоёор харагдана.

Һүүдэр газарай хүр саһан дулаан һалхинда һэрхиин зөөлэрэнхэй, һайрамай уһанда эдигдэһэн мүльһэн эрьеһээ хэмхэржэ, урасхалда абтан, холын аянда ошоно.

Шиг нойто ехэтэй жалганuудта, горходой эрьеэр ургадаг улаан бургааһан хөөбэгэр борохон гүлгэтэй болонхой. Модоной мүшэр гэдэжэ, ой соо тэрэнгиин үнэр анхилна. Энэ һарын 20-доор хабарай түрүүшын сэсэг—үргы Улаан-Үдымнай оршон тойрондо һалбарха.

Хабар болоходо, холын аянай шубууд хойто зүг руу шэглэдэг заншалтай. Тиихэдээ Африка, Инди болон урда зүгэй бусад дулаан оронуудһаа олон тоото шубууд хэдэн мянгаад километр ута харгы дабажа ерэдэг гээшэ. Эгээл энэ үедэ булжамуур шубуухай ерээд, аяар дээрэ огторгойн үндэртэ жэргэн, хабарай һайхан саг тухай түрүүшын магтаал татана. Мүн энэ үеэр ангир болон алаг туунууд бии болодог. Нуурнуудай мүльһэнэй хүсэд хайлаагүй байхада, ангирай абяан дуулдадаг. Гол горходой мүльһэнэй хүсэд шоморһон хойно, апрелиин һүүлшын арбаад хоногой туршада нугаһан, галуун, хун шубуун, тохорюун манай эндэ үзэгдэдэг. Үүлэгүй сэлмэг огторгойдо жэгүүр далитай нугаһадай, галуудай хушууран, зэлэ татан ниидэхые һонирхон харадаг гээшэбди.

Бишыхан дууша шубуухайнууд сооһоо хамагһаа түрүүн хүхэ сэсэгы ниидэн ерэдэг. Энэ шубууе үзэхэдөө, хабарай дулаан сагай эхилһые хүсэд мэдэрнэбди. Манай нютагта үбэлжэдэг шубууд уурхайгаа заһана, бэлдэнэ. Апрелиин тэнгээр шара шубуун, хирээ, гулабхаанууд үндэгэеэ даража захалдаг. Үглөөгүүр эртэ ойн соорхойдо хурын наадан болодог.

Зэрлиг ангуудай хабарай гуужалга эхилбэ. Туруута амитад хайлаһан заха дахажа, зунайнгаа бэлшээри тээшэ хушууранхай. Буга, гүрөөһэнүүд саһан дороһоо гараһан шолбы, хүр хагда бэдэржэ, наруули газарта, хадын үбэртэ гаража бэлшэнэ. Бугын, хандагайн шуһан эбэр һая ургажа эхилэнхэй. Гуранай шэнэ эбэр 2—3 һалаатай болонхой, үшөөл хүсэд ябажаагүй, шуһан зандаа ябана, боро зөөлэн нооһоор хушаатай.

Шонын гүлгэдые эхэтэйнь хамта хюдахада зохид саг ерээ. Апрелиин 15-даар үлэгшэн шоно 3—5 гүлгэ түрэдэг. Хабарай шара саһан дээрэ шонын мүр дахажа, түрэһэн газарыень бэдэрхэдэ, агнуури олзотой байдаг.

Мүнөө үедэ уһа адхажа, хабхаан табижа, зумбарааануудые бариха гээшэ тон шухала ниитын хэрэг. Зумбараан хадаа хүдөө ажахыда ехэ хоро хүргэдэг дайсан мүн.

Газарай гэдэхэдэ, апрелиин 20-доор доргон, тарбаган болон бусад ангууд үбэлэйнгөө эшээнһээ гарадаг. Баабгай нүхэнһөө гарамсаараа, үмхи модо, шулуу урбуулжа, шорголжоной бутануудые онгиргожо ородог. Жэрхишье нойрһоо һэридэг, нюураа һайса угаагаад, һудалтай «халаадаа» һэгсэрээд, һагсагархан һүүлээ һабарнуудаараа һамнажа заһаад, намартаа хадагалһан нөөсэ хоолоо шалгана.

Нугаһа, галуунай болон уһанда тамардаг бусад шубуудай хабарай агнуури мүнөө жэлдэ хоригдонхой.

М. ГЫЛЫКОВ,
биолог-охотовед.

ХИЛЫН СААНА

ТАСС АПН

ИТАЛИИН АЖАЛШАД В. И. ЛЕНИ[НЭЙ] ДУРАСХААЛЫЕ ЁҺОЛ[НО]

КАПРИ. В. И. Ленинэй памятнигай дэргэдэ веногуудые табилгын ёһолол эндэ болобо. Тэрэ агууехэ пролетарска вождиин түрэһөөр 113 жэлэй ойдо зорюулагдаһан байгаа.

Ажалша Итали В. И. Ленинэй дурасхаалые нангинаар ёһолон хүндэлнэ. Тэрэнэй энэ аралда А. М. Горькидо ерэһэн, эгээлэй юрын ажалшадтай уулзажа хөөрэлдэһэн тухайнь загаһашад, таряашад, гар үйлэдбэришэд үеһөө үедэ дамжуулан хөөрэлдэдэг юм. 1970 ондо. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн гүйсэхэдэ, дэлхэйн дээрэхи түрүүшын социалис гүрэнэй үндэһэ һуурииие табигшада памятник Капри арал дээрэ бодхоогдоһон байгаа. Бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болоһон скульптор, «Арадуудай хоорондо эб найрамдал бэхижүүлһэнэй түлөө» уласхоорондын Ленинскэ шангай лауреат Дж. Манцу тэрэнэй автор мүн.

Манай үе сагай агууехэ оюун ухаатанай нэрэ хүндые ёһолхын тула Италиин демократическа олониитын түлөөлэгшэд апрель һарын эдэ үдэрнүүдтэ Каприда ерэдэг заншалтай юм.

Энэ баяр ёһолол хадаа В. И. Ленинэй түрэһөөр 113 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Италиин бү[...] гуудта үнгэр[...] олон тоото х[...] нуудай нэгэн[...]

Тэрэниие [...]жэ, Каприин [...] ерэһэн ушар[...] тула агууехэ [...] бодхоогоо [...] риин мэр Са[...] мэдүүлбэ. А[...] В. И. Ленин[...] лууннаар ханда[...]

Италиин о[...] риин нютаг[...] дай түлөөлэг[...] хи совет эм[...] хүдэлмэрилэг[...] ци энэ баяр [...] даба.

ЛЕНИНСКЭ ҮДЭРНҮ[ҮД]

ВАРШАВА. СССР-эй ба ПНР-эй хоорондохи хани барисаан, харилсаа холбоон, нэгэ нэгэндээ туһалалсалга тухай договорой 38 жэлэй ойе Польшын олониитэ үргэнөөр тэмдэглэжэ байна. Хото городуудта, хүдэлмэришэнэй һуурин тосхонуудта, предприятинуудта, сэрэгэй частьнуудта баярай суглаанууд, научна сессинүүд, выставкэнүүд, польско-совет хани барисаанай бүлгэмэй эдэбхитэдтэй, дайнай ветерануудтай уулзалганууд үнгэргэгдэнэ. Энэ договор социалис Польшые хүгжөөлгэдэ, Советскэ Союзтай али бүхы харилсаа холбоо бэхижүүлгэдэ айхабтар ехэ үүргэ дүүргэһэн байна гэжэ уулзалгада хабаадагшад тэмдэглэнэ. СССР-тэй бата холбоо барисаае, хани харилсааемнай бэхижүүлһэн энэ договор социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай арадуудай аха дүүгэй бүлэ дотор Польшые шэнэдхэн хубилгаха еөрсэ янзын талмай болонхой гэжэ Ольштындэ болоһон уулзалгада хабаадагшад мэдүүлбэ.

Олон жэлэй заншалай ёһоор, Польшодо ленинскэ үдэрнүүд нэгэ[...] Эхэ оронтой[...] гэһэн уряа до[...] нэ. Нова-Гута[...] Ленинэй нэр[...] лургическа к[...] ёлой ордон со[...] лстариадай вс[...] рэнэй үндэһэ[...] ша В. И. Ле[...] дал болон а[...] зорюулагдаһан [...] ференци боло[...] Ленинэй нэр[...] предприятинуу[...] вүүдэй хүд[...] түлөөлэгшэд [...] даһан байгаа.

«БУРЯАД ҮНЭН» ГАЗЕТЫН ШАН[ГАЙ] ТҮЛӨӨ ЗАНШАЛТА XXXIV ЭСТАФЕ[ТЫН]
ДҮРИМ

(ЭСТАФЕТЭ ХЭБЛЭЛЭЙ ҮДЭРТЭ, БУРЯАД[АЙ] АССР-эй 60 ЖЭЛЭЙ ОЙДО ЗОРЮУЛАГД[АНА])

I. ЭСТАФЕТЭ ҮНГЭРГЭЛГЫН ЗОРИЛГОНУУД

Физическэ культура ба спортые үргэнөөр хүгжөөхэ зорилготойгоор Хэблэлэй үдэртэ болон Буряадай АССР-эй 60 жэлэй ойдо зорюулагдажа, эстафетэ үнгэргэгдэхэнь.

II. ХЭЗЭЭ, ХААНА ҮНГЭРГЭХЭ ТУХАЙ

Эстафетэ 1983 оной майн 2-то Улаан-Үдэ хотын үйлсэнүүдээр үнгэргэгдэхэ юм. Советүүдэй талмай дээрэ үглөөнэй 11 часһаа эхилхэ.

III. КОМАНДАНУУДАЙ БҮРИДЭЛ

1. Найман жэлэй һургуулинууд — 12 хүбүүд, 12 басагад.
2. Дунда һургуулинууд — 15 хүбүүд, 17 басагад.
3. Техническэ мэргэжэлэй училищинууд — 15 хүбүүд, 17 басагад.
4. Үйлэдбэриин коллективүүд — 12 эрэшүүл, 12 эхэнэрнүүд.
5. Техникумүүд — 15 хүбүүд, 17 басагад.
6. Дээдэ һургуулинууд—15 эрэшүүл, 17 эхэнэрнүүд.
7. Һайн дуранай спортын бүлгэмүүд— 4 эрэшүүл, 4 эхэнэрнүүд.

Дээдэ һургуулинуудһаа факультедүүдэй команданууд мүрысэхэ. Факультедүүдэй багшанар командын бүридэлдэ орожо, хабаадаха эрхэтэй.

Команда ниитэ нэгэн спортивна хубсаһатай байха, хабаадагшад медицинскэ шалгалта гараха ёһотой.

IV. ИЛАГШАДЫЕ ТОДОРХОЙЛОЛГО

Бүлэг бүхэндэ ами амяраа эрхим һайн үрэ дүнгүүдые туйлаһаарнь илагшадые тодорхойлхо.

V. ШАГНАЛГА

Бүлэг бүхэндэ илажа гараһан команданууд — дамжуулгын шангуудаар, I шатын дипломоор, харин хабаадагшадынь грамотануудаар шагнагдаха.

II—III һууринуудые эзэлһэн команданууд дипломуудаар, хабаадагшадынь грамотануудаар шагнагдаха.

Эгээл олон командануудые мүрысөөндэ табиһан дээдэ һургуулинууд олониие хабаадуулһанай түлөө тусхай шанда хүртэхэ. Хэрбээ командануудайнь адли тоотой байгаа һаань, түрүү һуури олоо эзэлһэн дээдэ һургуули илажа гараһанда тоологдохо.

VI. МЭДҮҮЛГЭНҮҮД

Судейскэ коллегиин заседани апрелиин 29-дэ «Буряад үнэн» газетын редакцида (Каландаришвилиин нэрэмжэтэ үйлсын 23-дахи байшан) болохо: һургуулинуудай командануудта (1-дэхи ба 2-дохи бүлэгүүд) — 15 часта, харин бусад командануud — 16 часта.

Дунда һургуулинуудһаа бэшэ бүхы бүлэгүүдэй команданууд апрелиин 28-да үглөөнэй 10 часһаа 15 час болотор ресспорткомитедтэ мандатна комисси гараха ёһотой. Тиихэдэ хабаадагша бүхэн фото-зурагтай документтэй, ГТО-гой үнэмшэлгэтэй байха зэргэтэй. Хүдөөгэй районуудай команданууд майн 2-то үглөөнэй 9 часһаа ресспорткомитедтэ мандатна комисси гараха аргатай.

Мандатна комисси гараагүй команданууд мүрысөөндэ хабаадуулагдахагүй. Хабаадаха тухай мэдүүлгэнүүдые апрелиин 28-да ресспорткомитедтэ (Кировэй нэрэмжэта үйлсэ, 33-дахи байшан) бариха, нёдондо илажа гарагшад дамжуулгын кубогуудаа тушааха.

VII. ЭСТАФЕТЫН ШАТАНУУД

2-дохи, 3-дахи, 4-дэхи, 5-дахи, 6-дахи бүлэгүүдэй командануудта:

I шата: Геологоуправлениһээ Ленинэй, Ербановай нэрэмжэтэ үйлсэнүүдээр үнгэрөөд, Коммунистическэ үйлсэ хүрэтэр — 400 м.

II шата: Коммунистическэ үйлсэһөө Ербановай нэрэмжэтэ үйлсөөр түмэр харгын тоннель хүрэтэр — 350 м.

III шата: түмэр харгын [...] «Элеватор» гэжэ автобусой з[огсоо]зар хүрэтэр — 350 м.

IV шата: «Элеваторһоо» Ок[...] жэлэй ойн нэрэмжэтэ гудам[...] рятэнергын» байшан хүрэтэр [...]

V шата: «Бурятэнергэһээ» [...] 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ гудам[...] тябрь» кинотеатр хүрэтэр —[...]

VI шата: «Октябрь» кинотеа[...] томобиль» магазин хүрэтэр [...]

VII шата: «Автомобиль» [...] «Юность» кафе хүрэтэр —[...]

VIII шата: «Юность» кафеһа[...] ска үйлсөөр хүүгэдэй сквер[...] хүрэтэр — 400 м.

IX шата: хүүгэдэй скверэй [...] талмай дээрэхи космонавтнуу[...] хүрөөд, зүүн талаарнь тойро[...] гөө сквер хүрэтэр — 300 м[...]

X шата: скверһээ Октябрьс[...] «Юность» кафе хүрэтэр —[...]

XI шата: «Юность» кафеһ[...] мобиль» магазин хүрэтэр —[...]

XII шата: «Автомобиль» [...] «Октябрь» кинотеатр хүрэтэр [...]

XIII шата: «Октябрь» ки[...] «Дружба» кафе хүрэтэр —[...]

XIV шата: «Дружба» кафеһ[...] тор» гэжэ автобусой зогсоо[...] рэтэр — 600 м.

XV шата: «Элеваторһаа» [...] ажаһуудал хангалгын байшан [...] 500 м.

XVI шата: Хүн зоной ажаһ[уудал хан]галгын байшанһаа Ербановай[...] тэ үйлсөөр Ленинэй нэрэмж[...] хүрэтэр — 300 м.

XVII шата: Ленинэй нэрэмж[...] һөө Геологоуправлени хүрэтэр [...]

VIII. НАЙМАН ЖЭЛ[ЭЙ] ҺУРГУУЛИНУУДАЙ КОМАНД[АНУУДАЙ] ЭСТАФЕТЫН ШАТАНУ[УД]

I шата: Геологоуправлени[һээ Ленин]нэй, Ербановай нэрэмжэтэ үйл[...] үнгэрөөд, Коммунистическэ [...] рэтэр — 400 м.

II шата: Коммунистическэ [...] Ербановай нэрэмжэтэ үйлсөөр [...] Революциин үйлсэ хүрэтэр —[...]

III шата: 1905 оной Револю[...] сэһөө «Элеватор» гэжэ авто[...] содог газар хүрэтэр — 350 [...]

IV шата: «Элеваторһаа» [...] панно хүрэтэр — 200 м.

V шата: «БАМ» гэһэн пан[...] рятэнерго» хүрэтэр — 200 [...]

VI шата: «Бурятэнергэһээ» [...] гэжэ магазин хүрэтэр — 25[...]

VII шата: «Ландыш» магазин[...] пект хүрөөд, гэдэргээ эрье[...] ба» кафе хүрэтэр —200 м.

VIII шата: «Дружба» кафеһ[...] гражданпроект» институт [...] 200 м.

IX шата: «Бурятграждан[про]ститудһаа «Элеватор» хүрэтэр [...]

X шата: «Элеватор» гэжэ [...] зогсодог газарһаа Хүн зоной [...] дал хангалгын байшан хүрэтэр [...]

XI шата: Хүн зоной ажаһ[уудал хан]галгын байшанһаа Ербановай [...] тэ үйлсөөр Ленинэй нэрэмж[...] хүрэтэр — 300 м.

XII шата: Ленинэй нэрэмжэ[...] Геологоуправлени хүрэтэр [...] 200 м.

Ажаглалта: ВУЗ-ууд болон [...] мүүдэй эрэшүүлэй команда[...] ба VII шатануud, мүн XII ба [...] нууд ниилүүлэгдэбэ: VI ша[та ...] метр, X шата — 1000 метр.

Эмхидхэлэй [...]

Редактор Р. Б. [...]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96 приемная—2-54—54 зам редактора -2-68-03 зам редактора—2-62-62 отв. секретарь —2-50 52. секретариат—2-66-76. отделы: партийной жизни — 2-34-05. пропаганды — 2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86 советского строительства и быта—2-69-58 культуры и школ—2-60-21, 2-57-63. информации—2-60-91, переводов — 2-54-93, селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли
Н-03385. Заказ № 93. Индекс 04649.